ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TARİH

9. Sınıf

ZENGİNLEŞTİRME ETKİNLİKLERİ

ÖĞRETMEN KILAVUZ KİTABI

YAZARLAR

Akif ÇEVİK
Elif GÜNGÖR
Fatma Tomris YOLCU
Ferit FİDAN
Koray ŞERBETÇİ

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI .....: 10327
YARDIMCI VE KAYNAK KİTAPLAR DİZİSİ .....: 3548

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

Halil İbrahim TOPÇU

YAYIN KOORDİNATÖRÜ

Bilgen KERKEZ

EDİTÖR

Gül KOÇ

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME UZMANI

Samet EKER

PROGRAM GELİŞTİRME UZMANI

Dr. Esra DOĞAN

REHBERLİK UZMANI

Füsun AKMANOĞLU ONAT

DİL UZMANI

Elif YILMAZ

GÖRSEL TASARIMCILAR

Esra ÇALHAN
Didem DİYİCİ OKUR
İnci YILMAZ ŞİMŞEK

ISBN 978-975-11-9075-8

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Başkanlığının 18.07.2025 tarih ve 136749272 sayılı yazısı ile yardımcı kaynak olarak kabul edilmiştir.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

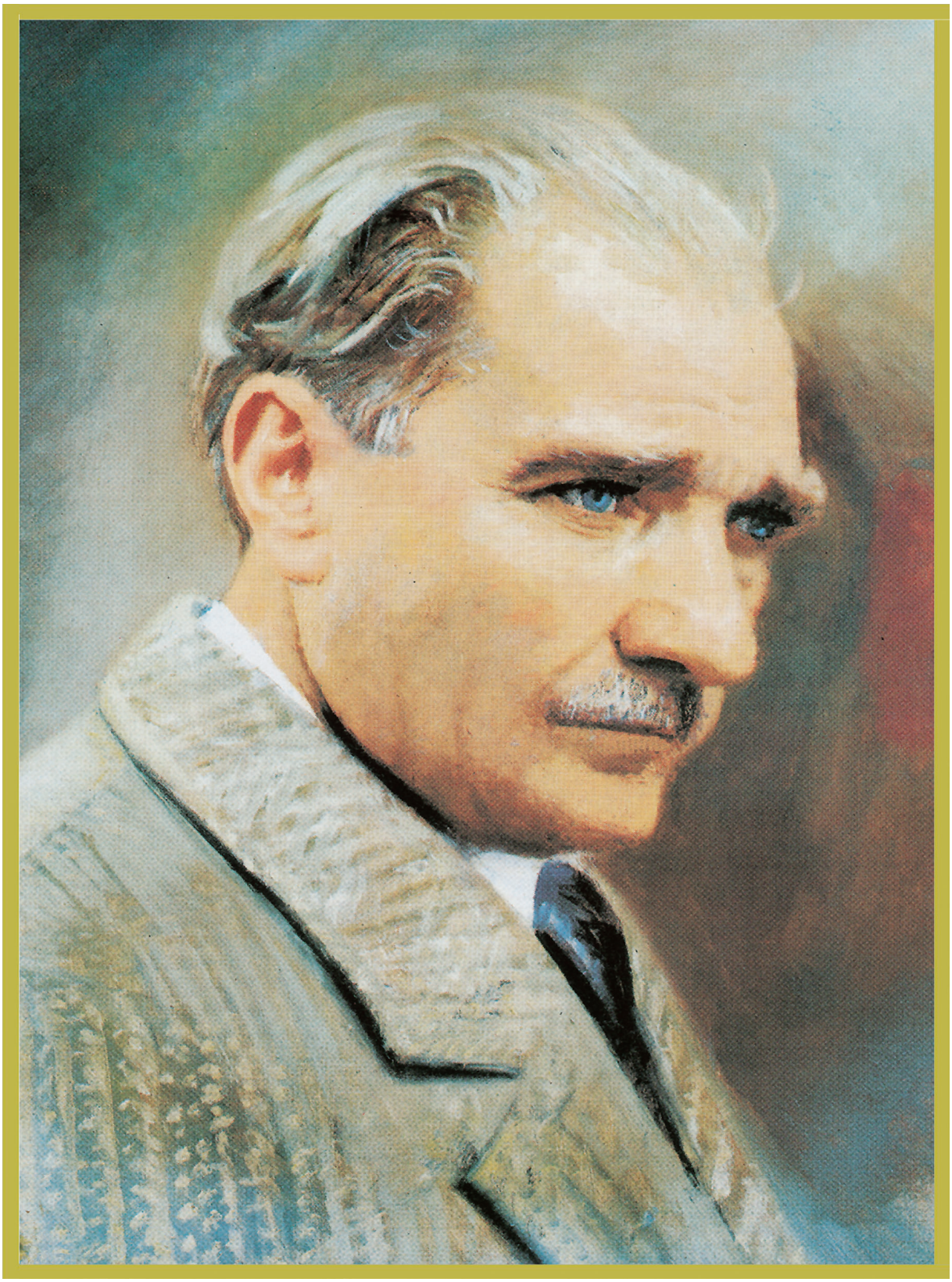

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

SUNUŞ

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli, farklılaştırılmış öğretimi esas alan bir yaklaşımı benimsemektedir. Bu kapsamda hazırlanmış öğretim programlarında bu yaklaşım doğrultusunda "Farklılaştırma" başlığı altında "Zenginleştirme" ve "Destekleme" bölümlerine birer strateji olarak yer verilmiştir. Farklılaştırılmış öğretimin zenginleştirme boyutu, öğrencilerin üst düzey kavramları ve karmaşık düşünce yapılarını keşfetmelerine yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Bu yaklaşım aynı zamanda öğrenme sürecinin çeşitli etkinlikler ve görsel materyallerle desteklenmesini, bireysel veya grup hâlinde çalışmayı kolaylaştıracak çeşitli yöntem ve tekniklerle donatılmasını gerektirmektedir.

Eğitim öğretim süreci boyunca öğrenme çıktılarında öğrencilerden ulaşmaları istenen bilgi ve beceriler aynı olabilir ancak öğrenme öğretme sürecinde her bir öğrencinin öğrenme deneyimi farklılık gösterebilmektedir. Zenginleştirme uygulamaları, daha karmaşık ve soyut bilgileri hızlı ve kolay bir şekilde çözümleyebilen öğrencilere yönelik olarak hazırlanmıştır. Zenginleştirme etkinlikleri ile öğrencilerin içerik çerçevesinden uzaklaşmadan temayla ilgili bilgilerini derinleştirmelerine imkân verilerek üst düzey bir öğrenme becerisine ulaşmaları hedeflenmektedir.

Farklılaştırma kapsamında hazırlanan "Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Zenginleştirme Etkinlikleri Öğretmen Kılavuz Kitabı" disiplin içi ilişkilendirmelere ek olarak disiplinler arası ilişkilendirilmeler ve gerçek yaşam uygulamaları dikkate alınarak hazırlanmıştır. Kılavuzda sunulan etkinlikler, genişletilmiş ve derinlemesine bir öğrenme deneyimi sağlamak amacıyla çeşitli öğretim yöntemleriyle zenginleştirilmiştir. Etkinlikler, görsel materyallerle desteklenmiş ve birden fazla duyuya hitap edecek şekilde tasarlanmıştır. Bu yöntemler, öğrencilerin ilgisini çekmek ve öğrenilen bilgilerin kalıcılığını artırmak amacıyla kullanılmıştır. Ayrıca öğrencilerin aktif katılımını sağlamak ve öğrenme süreçlerini daha etkili hâle getirmek için özel olarak geliştirilmiştir.

Öğretim programlarının uygulamaya ilişkin esaslar bölümünde belirtildiği üzere farklılaştırma kapsamındaki tüm uygulamalar; öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve istekleri göz önünde bulundurularak öğretmenler tarafından planlanır ve uygulanır. Tasarlanan etkinlikler, öğrenme süreçlerini planlamak üzere örnek teşkil edebilecek nitelikte olup; öğrenci ilgi, ihtiyaç ve beklentileri doğrultusunda belirli kısımları seçilerek ve öğrenci seviyesi göz önünde bulundurularak içerik ve verilen süre bağlamında değiştirilerek kullanılabilir. Farklılaştırma kapsamında Tarih Dersi Öğretim Programı'nın zenginleştirme bölümünde yer alan öneri niteliğindeki uygulamalardan "*" ile işaretlenenlerin sosyal bilimler liselerinde uygulanması zorunludur. Zorunlu olan zenginleştirme uygulamalarına yıllık planlarda yer verilmelidir.

Bu etkinlik kılavuzu, öğretmenler için bir etkinlik havuzu oluşturacak nitelikte tasarlanmıştır. Öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine göre hazırlanmış etkinliklerle onların potansiyellerini en üst düzeye çıkarmalarını ve anlamlı ürünler ortaya koymalarını desteklemektedir. Kılavuzdaki içerikler, öğrencilerin bilgi ve becerilerini en yüksek seviyeye çıkarmayı hedeflerken ileri düzey kavramlar ve karmaşık düşünce yapıları üzerinde yoğunlaşmaktadır. Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nin hedefleri doğrultusunda hazırlanan etkinlikler, öğrencilere nitelikli bir öğrenme deneyimi sunmayı hedeflemektedir.

Kitabın Tanıtımı

Kitap ünitelerden/temalardan oluşmaktadır. Her ünite/tema başında ünite/tema kapak sayfası yer almaktadır. Ünite/tema kapaklarında o ünitenin/temanın adı ve numarası bulunmaktadır.

Ünite/Tema numarası

Ünite/Tema adı

Etkinliğin bireysel ya da grup olarak yapıldığını gösterir.

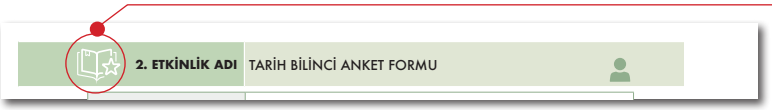

Kılavuzdaki yıldızlı etkinlikler, sosyal bilimler liselerinde zorunlu olarak yaptırılacaktır.

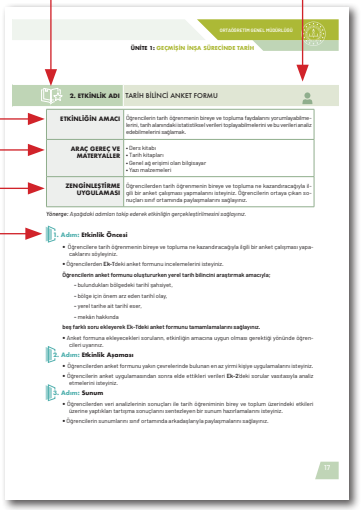

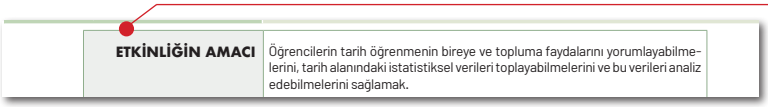

Etkinlik sonunda öğrencinin hangi beceriyi kazanacağını gösterir.

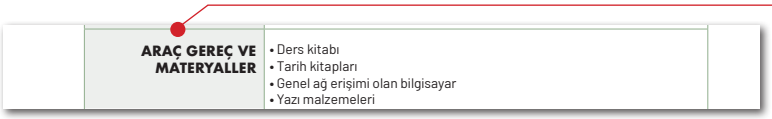

Etkinliğin gerçekleştirilmesi için gereken ve kullanılabilecek araç gereç, eğitim ortamları ve materyalleri gösterir.

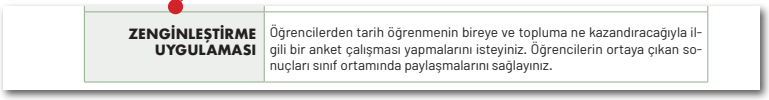

Programın zenginleştirme bölümünde verilen etkinliğin kapsamını gösterir.

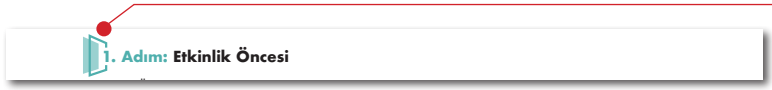

Etkinliklerin adım adım uygulanacak şekilde bölümlere ayrıldığını gösterir.

Görseller, sayfalara orantılı şekilde yerleştirilmiştir. Görsel açıklamaları, ayrıştırıcı yazım karakteri ve harf büyüklüğü dikkate alınarak verilmiştir. Açıklama ile görsel arasındaki bağlantının kolay algılanması için açıklamanın ait olduğu görsel yönlendirme oklarıyla gösterilmiştir.

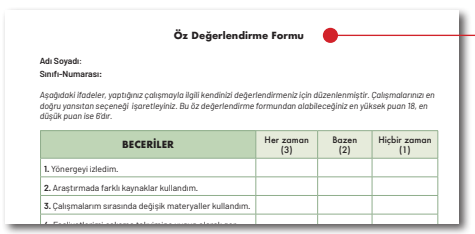

Değerlendirme adımlarında öğrencinin kendini değerlendirebileceği ölçme ve değerlendirme araçlarına yer verilmiştir.

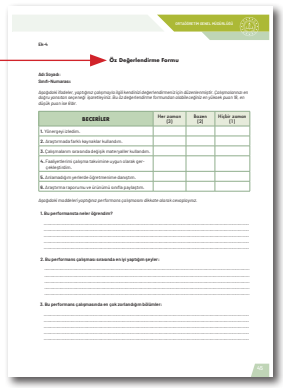

Öğretmenin dikkat etmesi gereken hususlar, ikonlarla birlikte ayrıştırıcı yazım karakteri ve büyüklükle verilmiştir.

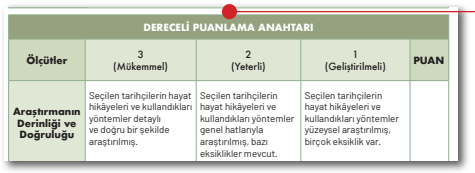

Değerlendirme adımlarında öğretmen tarafından yapılacak değerlendirmelere yer verilmiştir.

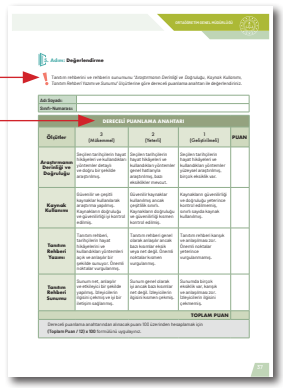

SEMBOLLERİN AÇIKLAMASI

- Bireysel etkinlik
- Grup etkinliği
- Rehberli etkinlik
- Etkinliğin süresi

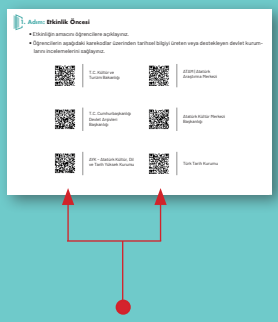

Kitap genelinde kullanılan tüm karekodlar, akıllı cihazlarla okutularak ya da kitabın dijital kopyalarında karekod üzerine tıklanarak açılabilmektedir.

Etkinlik Listesi

1. ÜNİTE Geçmişin İnşa Sürecinde Tarih 11

Olaylara Farklı Bakış Açıları	12
Tarih Bilinci Anket Formu	17
Takvimler ve Toplumlar	21
Takvimlerdeki İzler	26
Devlet Kurumlarının Tarih Literatürüne Katkıları	31
Tarihsel Bilgiyi İnşa Edenler	34
Kaynak İncelemenin Raporlaştırılması	38
Dijital Tarih	46

2. ÜNİTE Eski Çağ Medeniyetleri 51

Müzede Tarihe Yolculuk	52
Tarihi Kişiler ve İnsanlık Tarihine Etkileri	57
Hikâyelerle Türk Kültürünün Oluşumu	61
Şapkanı Seç	66

3. ÜNİTE Orta Çağ Medeniyetleri 71

Türkistan'dan Avrupa'ya Türkler	72
Değişme/Dönüşme	75
Türk Tarihinde Dönüm Noktası	81
Mısır'da ve Hindistan'da Kurulan İlk Türk Devletleri	86
Bir Tüccarın Anıları	91
İslam Medeniyetinin İzleri	97

Kitabın dijital kopyalarında "İçindekiler" sayfasındaki başlıklar üzerine tıklayarak ilgili sayfalara ulaşabilirsiniz.

Kaynakça 102
Görsel Kaynakça, Genel Ağ ve E-İçerik Kaynakçası Karekodu..... 102
Türkiye'nin Mülki İdari Bölümleri ile Kara ve Deniz Komşuları Haritası 103
Türk Dünyası Haritası 104

ÜNİTE 1

GEÇMİŞİN İNŞA SÜRECİNDE TARİH

1. ETKİNLİK ADI OLAYLARA FARKLI BAKIŞ AÇILARI

ETKİNLİĞİN AMACI	Öğrencilerin tarih bilmenin bireye ve topluma faydalarını yorumlayabilmelerini sağlamak.
ARAÇ GEREÇ VE MATERYALLER	• Ders kitabı • Tarih kitapları • Genel ağ erişimi olan bilgisayar • Yazı malzemeleri
ZENGİNLEŞTİRME UYGULAMASI	Öğrencilerin tarih öğrenmenin faydalarına ilişkin "Devletler tarihten ne bekler?", "Tarih toplumlara ne kazandırır?", "Tarihi neden öğrenmeliyim?" soruları ekseninde Sokratik tartışma yapmalarını sağlayınız.

Yönerge: *Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliğin gerçekleştirilmesini sağlayınız.*

1. Adım: Hazırlık

- Öğrencilere **Ek-1**'deki tarih öğrenmenin faydaları, devletlerin tarihten beklentileri ve toplumların tarih bilgisinden nasıl yararlandığı ile ilgili okuma metinlerini ve bu metinlerle ilgili soruların yer aldığı çalışma kâğıdını veriniz.
- Öğrencilerden bu metinleri okumalarını ve metinlerden yola çıkarak soruları cevaplamalarını isteyiniz.

2. Adım: Etkinliğin Amacı ve Kurallar

- Öğrencilere Sokratik tartışmanın ne olduğu ve nasıl işlediği hakkında kısa bir bilgilendirme yapınız.
- Öğrencilerin metinleri okurken tarih öğrenmenin bireye ve topluma faydalarının neler olduğuna dikkat etmelerini isteyiniz.
- Öğrencilere etkinlik sırasında saygılı ve açık fikirli olmaları gerektiğini hatırlatınız.

3. Adım: Sokratik Tartışma

- Öğrencilere aşağıdaki sorular hakkında kısa bir süre düşünmeleri ve düşüncelerini not etmeleri için zaman veriniz.

Tartışma Soruları

- Devletler tarihten ne bekler?
- Tarih toplumlara ne kazandırır?
- Tarihi neden öğrenmeliyim?

- Her öğrencinin sırayla kısa bir şekilde kendi görüşlerini paylaşmasını sağlayınız.
- Tartışmayı bu üç ana soru etrafında yapılandırınız.
- Her soru için ayrı bir tartışma turu düzenleyiniz.
- Öğrencilere rehberlik ederek onları yönlendiriniz.
- Öğrencilerden her soruya dair düşüncelerini ve onların düşüncelerine yön veren argümanlarını paylaşmalarını isteyiniz.
- Öğrencilerin derinlemesine düşünmelerinin devam etmesi için öğrencilerinize "Bu görüşünüzü destekleyen tarihsel bir örnek verebilir misiniz?", "Bu durumun modern toplumlar üzerindeki etkileri neler olabilir?" sorularını sorunuz.

4. Adım: Derinlemesine İnceleme ve Analiz

- Öğrencilere soruyu derinlemesine incelemek üzere süre veriniz.
- Öğrencilerin düşüncelerini açıklamalarını sağlayınız.
- Açıklamaların ardından genel bir değerlendirme yapınız.

5. Adım: Değerlendirme

- Öğrencilerden **Ek-2'de** verilen çıkış kartını doldurmalarını isteyiniz.
- Öğrencilerden düşüncelerini bir yansıtma yazısı aracılığıyla paylaşmalarını isteyiniz.
- Öğrencilerin yansıtma yazılarını önemli noktaları vurgulayarak değerlendiriniz ve onlara dönüt veriniz.

Ek-1

ÇALIŞMA KÂĞIDI

Okuma Metni-1

İmparatorluğun bileşenlerini oluşturan bu toplulukların tarihçileri emperyal sistemden ayrılmalarını despot yönetime karşı verdikleri bağımsızlık mücadelesi olarak değerlendirirken yönetimdeki topluluğun tarihçileri bu süreci imparatorluk tarafından yaratılan kalıcı düzeni yıkma amacındaki ayrılıkçı bir hareketin ortaya çıkması olarak algılamışlardır. Osmanlı İmparatorluğu'nda da durum budur. İmparatorluğu oluşturan Sırp, Yunan, Romen, Bulgar, Arnavut ve Arap unsurlar bağımsızlıklarını kazandıklarında iki tarafta da birçok alternatif tarih anlatıları oluşturulmuştur. Bağımsızlıklarını kazananlar despot ve baskıcı Osmanlı yönetimine, yani "Türk boyunduruğuna" karşı bağımsızlıklarına ve ulus devletlerine kavuşmak için yüce bir mücadeleye giriştiklerini ileri sürerlerken, Türk tarihçileri bağımsızlık hareketlerini "isyan, başkaldırı, ayaklanma, vaka vb." terimlerle adlandırma eğilimindeydiler. Örneğin Bulgar bir tarihçiye göre Bulgarlar'ın geri kalmışlığı doğrudan Osmanlı'nın baskıcı ve hatta emperyalist/sömürgeci yönetiminin sonucudur. Bundan dolayı bu yoruma göre Bulgarlar bağımsızlık hakkı talep ettiklerinde Osmanlı despotları askeri birlik göndermişler ve Bulgar devrimini bastırmak için binlerce Bulgar'ı öldürmüşlerdir. Öte yandan Türk tarihçilerinin büyük çoğunluğu yüzyıllardır Osmanlı hakimiyetinde yaşayan ve imparatorluk düzeninde siyasi, ekonomik ve dini ayrıcalıklardan yararlanan Bulgarların milliyetçi düşünceler yanında dış müdahaleler tarafından yozlaştırıldığını iddia etmişlerdir. Bu nedenle Osmanlı'ya karşı ayaklanmışlar, bölgede yaşayan Müslüman nüfusu öldürmüş ve sürmüşler ve kendi devletlerine karşı vatan hainliğinde bulunmuşlardır.

Mustafa Serdar PALABIYIK, Yıldız Deveci BOZKUŞ, *Pontus Meselesi: Genel Bir Bakış*
(Metin aslına sadık kalınarak alınmıştır.)

Okuma Metni-2

Pontus teşkilatlarının temeli 1904 yılında Merzifon Amerikan Kolejinde atılmıştır. (...) ilk Pontus teşkilatını kuran da rahip Clemeatios'dur. (...) bilhassa Amasya metropoliti Germanos ve Trabzon metropoliti Hrisantos çeteleri cesaret vermiş ve davaların uluslararası merciler önünde savunmuşlardır. (...) Nitekim, 1919 Martında Paris'e gönderilen Hrisantos, (...) Pontus hakkında geniş bilgileri ihtiva eden bir raporu, 2 Mayıs 1919'da Paris Barış Konferansı'na sundu.
Raporda kısaca,

- "Pontus bölgesi, Trabzon vilayeti ile Karahisar, Amasya, Sinop sancaklarının bütününden ve Kastamonu, Sivas illerinin bir kısmından ibarettir.
- Bu bölgedeki Müslüman Türkler 340 bindir. Ermeniler 78 bin kadardır. Rumlar ise göç edenler dikkate alınırsa 850 bine yükselirler.
- Gösterilen deliller karşısında ve 'Bu şartlar içinde Pontus mıntıkasının muhtar bir Rum Devleti olması' gerekir" denilmekteydi.

Salim GÖKÇEN,
"Milli Mücadele Döneminde Pontus Örgütü ve Faaliyetleri",
Pontus Meselesi, Olaylar, Algılar ve Gerçekler
(Metin aslına sadık kalınarak alınmıştır.)

Ek-1'in devamı

Okuma Metni-3

Şüphesiz Pontus Rum Devleti kurulması yönünde girişimler hakkında en dikkat çeken isim 2 Mayıs 1919'da Paris Barış Konferansına bir muhtıra sunan Trabzon Metropoliti Hrisantos idi. (...) Muhtırada; Pontus olarak adlandırılan bölgede (...) Rum nüfusunun 850.000'ni bulduğu, buna karşılık bölgede 836.000 Müslüman (...) olmak üzere 78.000 Ermeni'nin yaşadığı iddia edilmiş (...)

Merkez Ordusu Kumandanlığına verilen istatistiklerde bölgede, 2.391.316 Türk'e karşılık 273.733 Rum vardı.

Paris Barış Konferansına Osmanlı Devleti'ni temsilen delege olarak katılması kararlaştırılan Tevfik Paşa'ya (...) verilen muhtıraya göre (...) 946.000 Müslüman nüfusu, 155.000 de Rum nüfusu yaşamaktaydı. (...)

Milli Kongre tarafından 1919'da yayınlanan (...) haritaya göre 1914 yılında Trabzon Vilayetinin;921.128 Müslüman, 161.574 Rum, 40.237 Ermeni ve diğer gruplara mensup olmak üzere toplam 1.122.927 kişiden oluştuğu görülmektedir.

Mehmet OKUR, Osman EMİR,
"Doğu Karadeniz Üzerinde Pontus Rum İddialarına Yönelik Amerikan Ermeni Komitesi'nin Bir Bildirisi ve İlmî Tenkidi", Pontus Meselesi, Olaylar, Algılar ve Gerçekler.
(Metin aslına sadık kalınarak alınmıştır.)

Sorular

- Aynı bölge için farklı kaynaklardan farklı nüfus oranları verilmesinin gerekçeleri neler olabilir?
- Tarih olaylarını tek yanlı okuyup değerlendirmenin gerçekleri öğrenmede oluşturabileceği sakıncalar hakkında neler söylenebilir?
- Tarih, insanları ve toplumları anlamaya nasıl yardımcı olmaktadır? Örnek vererek açıklayınız.
- Kendi yaşamınız için tarih bilmenin önemini bir örnek vererek açıklayınız.
- Tarih, değişimi ve içinde yaşadığınız toplumun bugüne nasıl geldiğini anlamanıza nasıl yardım eder? Örnek vererek açıklayınız.
- Mustafa Kemal Atatürk'ün "Tarihini bilmeyen bir millet yok olmaya mahkumdur." sözünü dikkate alarak tarih bilmenin önemini açıklayınız.

Ek-2

ÇIKIŞ KARTI

Tarih öğrenmeliyim. Çünkü:

1. .....
.....
2. .....
.....
3. .....
.....

Tarih bilmezsem karşılaşabileceğim durumlar:

1. .....
.....
2. .....
.....
3. .....
.....

Tarihin topluma kazandırdıkları:

1. .....
.....
2. .....
.....
3. .....
.....

Devletlerin tarihten beklentileri:

1. .....
.....
2. .....
.....
3. .....
.....

2. ETKİNLİK ADI TARİH BİLİNCİ ANKET FORMU

ETKİNLİĞİN AMACI	Öğrencilerin tarih öğrenmenin bireye ve topluma faydalarını yorumlayabilmelerini, tarih alanındaki istatistiksel verileri toplayabilmelerini ve bu verileri analiz edebilmelerini sağlamak.
ARAÇ GEREÇ VE MATERYALLER	• Ders kitabı • Tarih kitapları • Genel ağ erişimi olan bilgisayar • Yazı malzemeleri
ZENGİNLEŞTİRME UYGULAMASI	Öğrencilerden tarih öğrenmenin bireye ve topluma ne kazandıracağıyla ilgili bir anket çalışması yapmalarını isteyiniz. Öğrencilerin ortaya çıkan sonuçları sınıf ortamında paylaşmalarını sağlayınız.

Yönerge: *Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliğin gerçekleştirilmesini sağlayınız.*

1. Adım: Etkinlik Öncesi

- Öğrencilere tarih öğrenmenin bireye ve topluma ne kazandıracağıyla ilgili bir anket çalışması yapacaklarını söyleyiniz.
- Öğrencilerden **Ek-1**'deki anket formunu incelemelerini isteyiniz.

Öğrencilerin anket formunu oluştururken yerel tarih bilincini araştırmak amacıyla;

- bulundukları bölgedeki tarihî şahsiyet,
- bölge için önem arz eden tarihî olay,
- yerel tarihe ait tarihî eser,
- mekân hakkında

beş farklı soru ekleyerek Ek-1'deki anket formunu tamamlamalarını sağlayınız.

- Anket formuna ekleyecekleri soruların, etkinliğin amacına uygun olması gerektiği yönünde öğrencileri uyarınız.

2. Adım: Etkinlik Aşaması

- Öğrencilerden anket formunu yakın çevrelerinde bulunan en az yirmi kişiye uygulamalarını isteyiniz.
- Öğrencilerin anket uygulamasından sonra elde ettikleri verileri **Ek-2**'deki sorular vasıtasıyla analiz etmelerini isteyiniz.

3. Adım: Sunum

- Öğrencilerden veri analizlerinin sonuçları ile tarih öğreniminin birey ve toplum üzerindeki etkileri üzerine yaptıkları tartışma sonuçlarını sentezleyen bir sunum hazırlamalarını isteyiniz.
- Öğrencilerin sunumlarını sınıf ortamında arkadaşlarıyla paylaşmalarını sağlayınız.

Ek-1

ANKET FORMU

Yaş:

Cinsiyet:

Eğitim Durumu:

		Evet	Kısmen	Hayır
1.	Millî ve toplumsal kimliğin oluşmasında tarih öğrenimi etkilidir.	☐	☐	☐
2.	Bireylerin iyi birer vatandaş olmasında tarih öğreniminin bir etkisi yoktur.	☐	☐	☐
3.	Birey ve toplumun davranışlarını anlamada tarihin katkısı vardır.	☐	☐	☐
4.	Ortak sevinç ve hüzünleri anlamada tarih öğreniminin katkısı vardır.	☐	☐	☐
5.	Tarih öğrenmenin kişinin karşılaştığı sorunlara çözüm üretmede herhangi bir etkisi yoktur.	☐	☐	☐
6.	Tarih öğrenme, bireyin ve toplumun hatalarından ders çıkarmasında etkilidir.	☐	☐	☐
7.	Tarih öğrenimi empati kurma yeteneğinin gelişmesinde etkilidir.	☐	☐	☐
8.	Bireyin sorgulama özelliğinin gelişmesinde tarih öğrenmenin katkısı vardır.	☐	☐	☐
9.	Tarih bilinci, toplumların geleceğe yönelik planlamalarını etkileyebilir.	☐	☐	☐
10.	Tarih öğrenmek kültürel mirasın korunmasına önemli bir katkı sağlamaz.	☐	☐	☐
11.	Tarih öğrenimi, bireysel kimlik gelişimine katkı sağlar.	☐	☐	☐
12.	Bugünün anlaşılması ve yarına yön verilmesinde tarih öğreniminin etkisi vardır.	☐	☐	☐
13.	Toplumdaki manevi değerlerin gelişmesinde tarih öğrenmenin etkisi vardır.	☐	☐	☐
14.	Eleştirel düşünme yapısının gelişmesinde tarih öğreniminin etkisi vardır.	☐	☐	☐
15.	Tarih öğrenimi bireyin araştırma ve kanıt kullanma becerisinin gelişmesine katkı sunar.	☐	☐	☐
16.	Bireyin çok yönlü düşünme becerisinin gelişmesinde tarih öğrenimi etkilidir.	☐	☐	☐
17.	Tarih öğrenimi, güncel politik gelişmeler üzerinde etkili olabilir.	☐	☐	☐
18.	Tarih bilinci, toplumsal adalet anlayışına katkı sağlar.	☐	☐	☐
19.	Tarih bilgisi, toplumsal barış ve uzlaşma süreçlerinde önemlidir.	☐	☐	☐
20.	Geçmişte yaşanan olaylar, bugünkü toplumsal normları şekillendirmiştir.	☐	☐	☐
21.	.....	☐	☐	☐
22.	.....	☐	☐	☐
23.	.....	☐	☐	☐
24.	.....	☐	☐	☐
25.	.....	☐	☐	☐

Ek-2

ÇALIŞMA KÂĞIDI (ANKET VERİLERİNİN ANALİZİ)

Adı Soyadı:	
Tarih:	

1. Uygulanan Anket Sayısı: .....

2. Her anket sorusu için aşağıdaki tabloyu doldurunuz. Bu tablo, her yanıtın kaç kez verildiğini gösteren "frekans" değerlerini ve her yanıtın toplam içindeki oranlarını (yüzde olarak) hesaplamanızı gerektirmektedir.

Soru Numarası	Evet (f)	Kısmen (f)	Hayır (f)	Evet (%)	Kısmen (%)	Hayır (%)
Soru 1						
Soru 2						
Soru 3						
Soru 4						
Soru 5						
Soru 6						
Soru 7						
Soru 8						
Soru 9						
Soru 10						
Soru 11						
Soru 12						
Soru 13						
Soru 14						
Soru 15						
Soru 16						
Soru 17						
Soru 18						
Soru 19						
Soru 20						
Soru 21						
Soru 22						
Soru 23						
Soru 24						
Soru 25						

3. Tablodaki verileri görselleştirmek için bar grafiği, pasta grafiği veya histogram oluşturunuz.

4. İki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkiyi incelemek için tablolar oluşturunuz.

5. Veri analiz sonuçlarına dayanarak tarih öğrenmenin birey ve toplum üzerindeki etkileri hakkında belirlediğiniz genel eğilimler ile ilgili bir sonuç paragrafı yazınız.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. ETKİNLİK ADI TAKVİMLER VE TOPLUMLAR

ETKİNLİĞİN AMACI	Öğrencilerin tarihsel bilginin üretim sürecinde kullanılan "konu veya sorun belirleme, kaynaklardan bilgi toplama, kaynağı inceleme, kaynağı sorgulama, kaynağı yorumlama, kanıta dayalı ürün oluşturma" aşamalarını belirlemelerini sağlamak.
ARAÇ GEREÇ VE MATERYALLER	• Ders kitabı • Tarih kitapları • Genel ağ erişimi olan bilgisayar • Takvimler üzerine hazırlanmış kaynaklar • Yazı malzemeleri
ZENGİNLEŞTİRME UYGULAMASI	Öğrencilerden genel ağda takvimler konusuna ilişkin kaynakları taramaları ve konuyla ilgili örnekleri tespit etmelerini isteyiniz. Öğrencilerin takvim sistemleri ile bunların hazırlanma gerekçelerini örnekler üzerinden incelemeleri ve Türklerin kullandıkları takvimleri açıklayarak miladi takvim ile hicri takvimin özelliklerini karşılaştırmalarını sağlayınız. Öğrencilerin Türk Tarih Kurumunun genel ağ adresinden tarih çevirme kılavuzunu bulup incelemeleri ve kendi belirledikleri tarihlerle ilgili alıştırma yapmalarını isteyiniz.

Yönerge: Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliğin gerçekleştirilmesini sağlayınız.

1. Adım: Etkinlik Öncesi

- Öğrencilere "takvim sistemleri" konusunu tanıtınız.
- Türklerin tarih boyunca kullandığı farklı takvimleri tanıtınız.
- Takvimlerin tarih boyunca nasıl geliştiğini ve farklı kültürlerdeki önemini açıklayınız. Takvimlerin değişimini ve kültürel etkilerini anlatarak öğrencilerin farklı kültürlerin takvim sistemlerine nasıl katkı sağladığını öğrenmelerini sağlayınız.
- Öğrencilerden farklı takvim sistemlerini (Miladi, Hicri, Jülyen vb.) araştırmalarını ve araştırmalarına yönelik notlar almalarını isteyiniz.
- Bu aşamada öğrencilerden genel ağdaki ve kütüphanedeki güvenli kaynakları belirleyip kullanmalarını isteyiniz. Kaynak güvenilirliğinin önemini vurgulayınız. Öğrencilere güvenli ve doğru kaynakları seçip kullanma konusunda rehberlik ediniz.

2. Adım: Etkinlik Aşaması

- **Ek 1**'deki çalışma kâğıdındaki soruları ve yönergeleri kısaca gözden geçirerek öğrencilere dağıtınız.
- Öğrencilerin araştırma kaynakları ile ilgili çalışma kâğıdında yer alan 1. sorudaki tabloyu doldurmalarını sağlayınız.

- Öğrencilerin Türk Tarih Kurumunun web sitesinde yer alan tarih çevirme kılavuzunu kullanarak çalışma kâğıdındaki 2. soruda verilen tarihlerin miladi ve hicri takvim ile Jülyen takvimine göre karşılıklarını bulmalarını sağlayınız.
- Konuyu derinleştirebilecekleri diğer soruları cevaplamalarını isteyiniz.
- Öğrencilerin araştırmalarını ve çalışma kâğıtlarını tamamladıktan sonra elde ettikleri bilgileri sınıfta paylaşmalarını sağlayınız.

3. Adım: Değerlendirme

- Öğrencilerin çalışma kâğıtlarındaki cevaplarını gözden geçirerek onlara dönüt ve varsa düzeltmeler veriniz.
- Aşağıdaki soruları öğrencileriniz ile tartışarak etkinliğin ve çalışılan konunun değerlendirmesini yapınız.

Tartışma Soruları

- Toplumlar neden zamanı ölçmeye ve takvimler oluşturmaya ihtiyaç duymuşlardır?
- İlk takvimleri hazırlayan uygarlıklar olan Sümer ve Mısırlıların farklı sisteme dayanan takvimler oluşturmalarının nedenleri neler olabilir?
- Günümüzde farklı milletlerin ortak takvimleri benimsemelerinin sebepleri nelerdir?
- Miladi takvimin Hicri takvimden farklı yanları olmasının ne gibi sorunlar oluşturabileceğini düşünüyorsunuz?

Ek-1

ÇALIŞMA KÂĞIDI (TAKVİM SİSTEMLERİ)

1 "Takvim sistemleri" konusunu araştırınız. Konuyu araştırırken kullandığınız kaynakları, ulaştığınız takvim örneklerini ve kullandığınız kaynakların güvenilirliği ile ilgili yorumunuzu aşağıdaki tabloda ilgili yerlere yazınız.

Kaynak	Örnek	Yorum
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....

Ek-1'in devamı

2 Türk Tarih Kurumunun genel ağ adresinden tarih çevirme kılavuzunu bularak inceleyiniz. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Tarih: 29 Ekim 1923 (Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanı)
Hicri Takvim:
Jülyen Takvimi:
Miladi Takvim:
Tarih: 30 Ağustos 1922 (Büyük Taarruz'un zaferle sonuçlanması)
Hicri Takvim:
Jülyen Takvimi:
Miladi Takvim:
Tarih: 10 Kasım 1938 (Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatı)
Hicri Takvim:
Jülyen Takvimi:
Miladi Takvim:
Tarih: 23 Nisan 1920 (TBMM'nin açılışı)
Hicri Takvim:
Jülyen Takvimi:
Miladi Takvim:
Tarih: 20 Temmuz 1974 (Kıbrıs Barış Harekâtı)
Hicri Takvim:
Jülyen Takvimi:
Miladi Takvim:
Tarih: 19 Mayıs 1919 (Atatürk'ün Samsun'a çıkışı ve Milli Mücadele'nin başlangıcı)
Hicri Takvim:
Jülyen Takvimi:
Miladi Takvim:

Ek-1'in devamı

3 Türkler Türkistan'da 12 Hayvanlı takvimi, Ön Asya'ya geldiklerinde hicri takvimi, Balkanlara geçtiklerinde Rumi takvimi ve günümüz Türkiye'sinde miladi takvimi kullanmaya başlamışlardır.

Aşağıdaki verileri inceleyerek farklı takvim kullanımını değişen coğrafya, sosyal organizasyon biçimleri, inanç sistemleri, kültürel özellikler açısından değerlendiriniz.

EGEMENLİK MEKÂNI	BAŞAT YAŞAM BİÇİMİ	BAŞAT EKONOMİK ETKİNLİK	KULLANILAN TAKVİM	TAKVİM SİSTEMİ
Orta Asya	Konargöçer	Hayvancılık	12 Hayvanlı Takvim	Güneş yılı
Yakın Doğu	Yerleşik	Tarım	Hicri Takvim	Ay yılı
Anadolu, Balkanlar, Yakındoğu, Kuzey Afrika	Yerleşik	Tarım	Rumi Takvim	Güneş yılı
Türkiye	Yerleşik	Endüstri	Miladi Takvim	Güneş yılı

4 Siz bir takvim sistemi oluşturacak olsaydınız bu takvimi nasıl tasarlardınız? Neden böyle bir tasarım tercih ettiğinizi ve tasarladığınız takvim sisteminin detaylarını açıklayınız.

5 Oluşturduğunuz takvimin diğer bilinen takvim sistemlerinden seçtiğiniz biri ile benzerlik ve farklılıklarını karşılaştırmak için aşağıda verilen Venn şemasını doldurunuz.

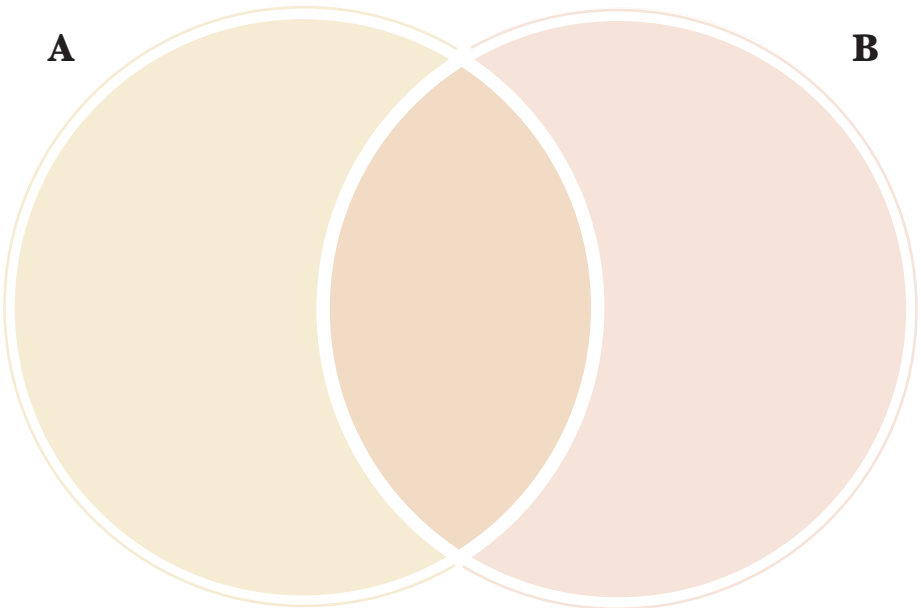

4. ETKİNLİK ADI	TAKVİMLERDEKİ İZLER

ETKİNLİĞİN AMACI	Öğrencilerin tarih boyunca zamanın nasıl algılandığını ve ölçüldüğünü anlayarak, tarihsel olayların toplumlar üzerindeki etkilerini kavramasını sağlamak. Öğrencilerin farklı medeniyetlerin zaman ve tarih anlayışlarını karşılaştırarak eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek. Öğrencilerin takvimlerle ilgili tarih şeridi hazırlamalarını sağlamak.
ARAÇ GEREÇ VE MATERYALLER	• Ders kitabı • Tarih kitapları • Genel ağ erişimi olan bilgisayar • Takvimler ile ilgili makaleler • Görsel ve dijital kaynaklar • Yazı malzemeleri • Sınıf panosu veya okulun web sitesi
ZENGİNLEŞTİRME UYGULAMASI	Öğrencilerin farklı medeniyetlerin takvimlerinde başlangıç olarak kabul ettikleri olayları gösteren bir tarih şeridi hazırlamalarını sağlayınız.

Yönerge: Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliğin gerçekleştirilmesini sağlayınız.

1. Adım: Etkinlik Öncesi

- Takvimler konusunda öğrencilere genel bilgi veriniz.
- Medeniyetler ve bu medeniyetlerin kullandıkları takvimler hakkında örnekler veriniz.
- Farklı medeniyetlerde zamanın nasıl ölçüldüğü ile bu medeniyetlerin yaşam tarzları arasındaki ilişki hakkında tartışınız.

2. Adım: Araştırma Süreci

- Öğrencilerden verilen metni okuyarak takvimler ile ilgili elde edilecek yeni bilgilerin ortaya çıkaracağı sonuçları değerlendirmelerini isteyiniz. Daha sonra öğrencilerin metinde verilen bilgilerle ilgili medyada araştırma yapmalarını sağlayarak bu bilgilerin doğruluğunu kanıtlamalarını ve güncellenmiş bilgileri bulmalarını isteyiniz.

ANTİK OYMALAR DÜNYANIN EN ESKİ TAKVİMİ OLABİLİR

Uzmanlar, Türkiye'de 12.000 yıllık bir arkeolojik alanda bulunan taş sütun üzerindeki işaretlerin, yıkıcı bir kuyruklu yıldız çarpmasının anısına oluşturulan dünyanın en eski güneş takvimini temsil ettiğini öne sürüyor. (...) Araştırmacılar, Türkiye'nin güneyindeki Göbekli Tepe'de bulunan ve karmaşık şekilde oyulmuş sembollerle süslenmiş tapınak benzeri yapılardan oluşan antik bir kompleks olan işaretlerin, insan medeniyetinde önemli bir değişimi tetikleyen astronomik bir olayı kaydedebileceğini söylüyor.

Araştırma eski insanların güneş, ay ve takımyıldızlara ilişkin gözlemlerini, zamanı takip etmek ve mevsim değişikliklerini işaretlemek için oluşturulan bir güneş takvimi biçiminde kaydedebildiklerini öne sürüyor.

Sembollerin kodunu çözme

Alandaki sütunlara oyulmuş V şeklindeki sembollerin yeni analizi, her V'nin tek bir günü temsil edebileceğini ortaya çıkardı. Bu yorum, araştırmacıların sütunlardan birinde, 12 ay artı 11 ekstra günden oluşan 365 günlük bir güneş takvimi saymasına olanak tanıdı. Yaz gündönümü, o zamanki yaz gündönümü takımyıldızını temsil ettiği düşünülen kuş benzeri bir canavarın boynuna takılan V ile temsil edilen ayrı, özel bir gün olarak görünür.

Edinburgh Üniversitesi, Antik Oymalar Dünyanın En Eski Takvimi Olabilir
(Metin aslına sadık kalınarak alınmıştır.)

Görsel 1: Göbeklitepe'de yer alan bir sütun üzerindeki oymalar

• Öğrencilerden takvimler konusunu detaylı bir şekilde araştırmalarını isteyiniz.

Bu süreçte

- Araştırmanın tarihsel bağlamı ve takvim sistemlerindeki matematiksel hesaplamaları içermesi gerektiğini belirtiniz.
- Takvimlerden yola çıkarak matematiğin medeniyetlerin ilerlemesindeki rolünü açıklamalarını isteyiniz.
- Araştırılan takvimlerin ilgili olduğu medeniyetin siyasi, ekonomik, coğrafi, askeri ve dinî özelliklerinin de incelenmesini sağlayınız.
- Öğrencilerin **Ek-1**'de verilen tabloyu doldurmalarını isteyiniz.
- Takvimlerin başlangıç noktasını belirleyen olaylar hakkında derinlemesine bilgi elde edilmesi gerektiğini vurgulayınız.
- Öğrencilerden takvimlerin başlangıç noktalarının takvimin ait olduğu medeniyetin yapısı hakkında verdiği bilgi ile ilgili aşağıdaki tabloyu doldurmalarını isteyiniz.

Takvim	Başlangıç noktası olan gelişme	Medeniyetin yapısı ile ilgili ulaştığınız çıkarımlar
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....

3. Adım: Tarih Şeridi Oluşturma

- Öğrencilerden araştırma sonuçlarından ve **Ek-1**'den yararlanarak tarih şeridini tasarlamalarını isteyiniz.

Tarih şeridi

- olayı,
- olayın medeniyetin takvimindeki tarihini,
- olayın miladi takvimde karşılık gelen tarihini,
- olayın öneminin kısa bir açıklamasını,
- bölgenin haritasını

içermelidir.

- Öğrencilerin olayların kronolojik sırasını doğru bir şekilde yansıttığından emin olunuz.
- Öğrencilerin hazırlanan tarih şeridini sınıf panosunda veya okulun web sitesinde paylaşmalarını sağlayınız.

4. Adım: Değerlendirme

- Öğrencilerden takvimlerin önemi, tarihsel zaman çizelgelerinin anlaşılmasında matematiğin entegrasyonu ve medeniyetlerin şekillenmesinde coğrafyanın rolü hakkında ne öğrendiklerini değerlendiren bir yansıtma yazısı yazmalarını isteyiniz.

Ek-1

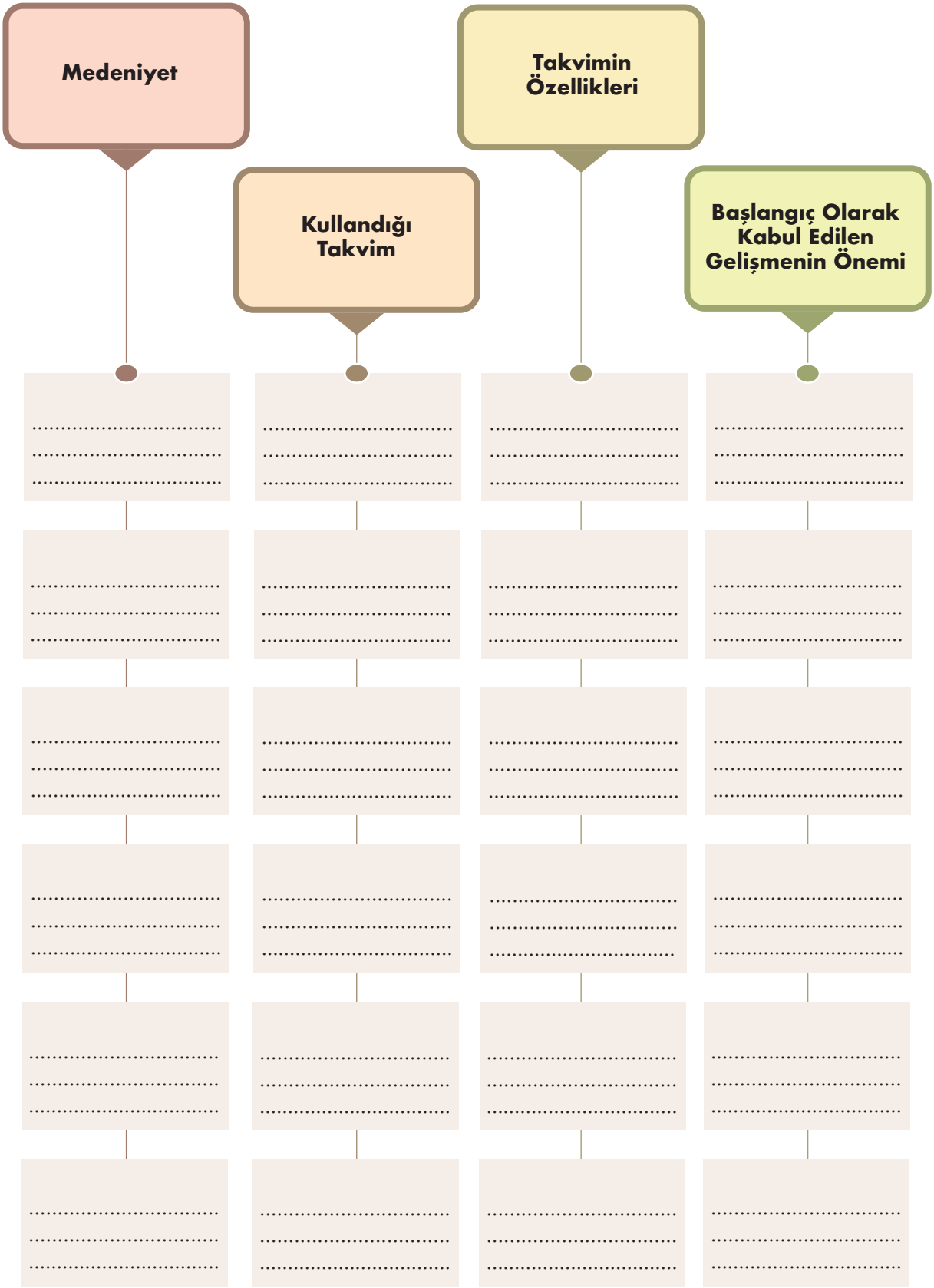
Medeniyet
Kullandığı Takvim
Takvimin Özellikleri
Başlangıç Olarak Kabul Edilen Gelişmenin Önemi

5. ETKİNLİK ADI	DEVLET KURUMLARININ TARİH LİTERATÜRÜNE KATKILARI

ETKİNLİĞİN AMACI	Öğrencilerin tarihsel bilginin üretim sürecine devlet kurumlarının katkısını çözümleyebilmelerini sağlamak.
ARAÇ GEREÇ VE MATERYALLER	• Ders kitabı • Genel ağ erişimi olan bilgisayar
ZENGİNLEŞTİRME UYGULAMASI	Öğrencilerden tarihsel bilgiyi üreten veya destekleyen devlet kurumlarının genel ağ adreslerini kullanarak tarih literatürüne katkılarına ilişkin çıkarımlarda bulunmalarını isteyiniz.

Yönerge: *Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliğin gerçekleştirilmesini sağlayınız.*

1. Adım: Etkinlik Öncesi

- Etkinliğin amacını öğrencilere açıklayınız.
- Öğrencilerin aşağıdaki karekodlar üzerinden tarihsel bilgiyi üreten veya destekleyen devlet kurumlarını incelemelerini sağlayınız.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı

ATAM | Atatürk Araştırma Merkezi

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı

Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı

AYK – Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu

Türk Tarih Kurumu

- Aşağıdaki belgelerin T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığının genel ağ adresinden alındığını belirterek öğrencilerin belgeleri incelemelerini sağlayınız.

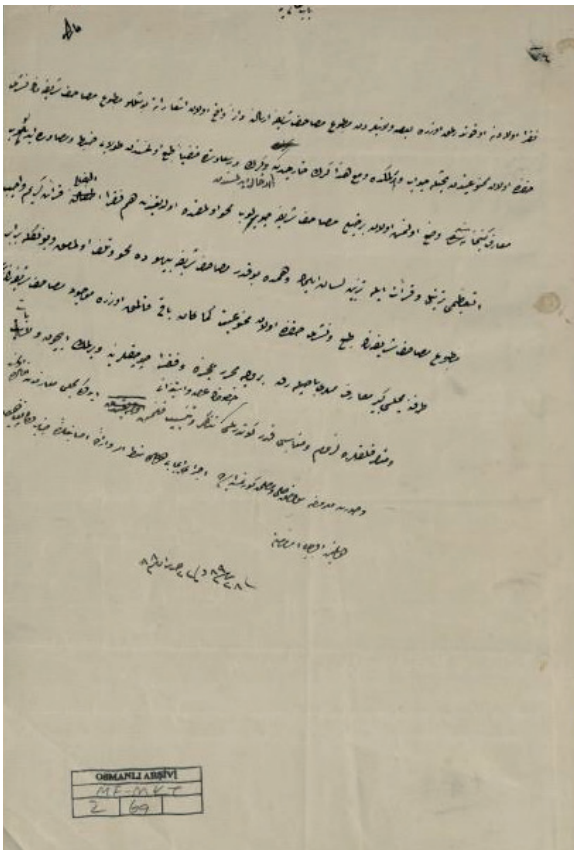

Görsel 2: H-28-04-1289 tarihli, Fukara çocuklara okutulmak üzere matbu musaf-ı şerif dağıtılması için vilayetlere ve mutasarrıflıklara gerektiği kadar musaf-ı şerif gönderilmesine dair belge.

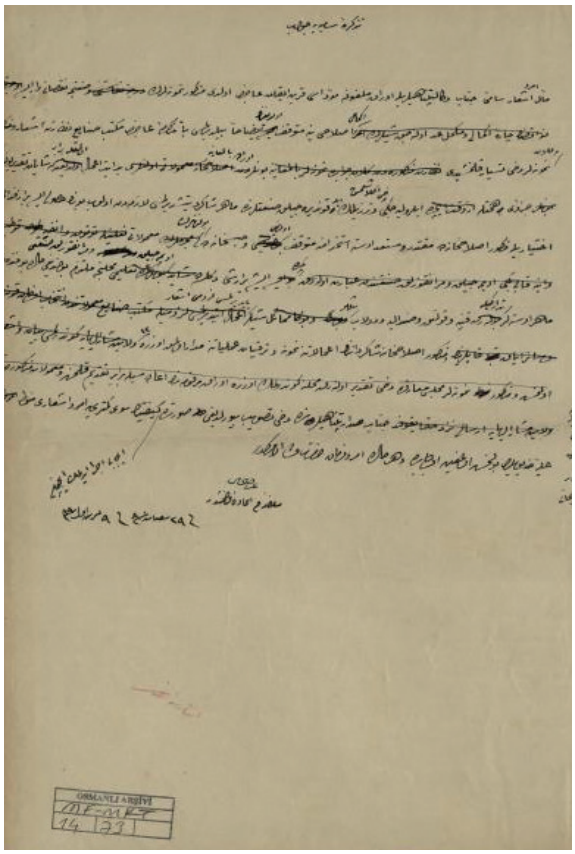

Görsel 3: H-29-08-1290 tarihli, Islahhanelerdeki çocuklara muhtelif sanatları öğretecek ustalar bulunması ve hapishanedekilerin marangozluk, oymacılık gibi maharetlerinden istifade edilmesine dair belge.

- Öğrencilerden aşağıdaki görseli incelemelerini isteyiniz. Öğrencilere arkeolojik kazı çalışmalarının T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yürütüldüğü bilgisini veriniz.

Görsel 4: Karahantepe, Şanlıurfa

2. Adım: Etkinlik Aşaması

- Öğrencilerin 1. Adımda verilen kurumlardan bir tanesini araştırmak üzere seçmesini sağlayınız.
- Öğrencilerin kendilerine verilen kurumun genel ağ adresine girerek kurumun tarih literatürüne katkılarını araştırmalarını isteyiniz.
- Öğrencilere kurumların yayınları, projeleri, dijital arşivleri gibi kaynaklarını inceleyerek kaynaklarla ilgili not almalarını söyleyiniz.
- Öğrencilerin araştırmaları sonucunda elde ettikleri bilgileri değerlendirerek incelemelerini ve kurumun tarih literatürüne katkılarına ilişkin çıkarımlarda bulunmalarını sağlayınız.
- Öğrencilerden bu çıkarımları içeren bir sunum hazırlamalarını (PowerPoint, poster, vb.) isteyiniz.
- Öğrencilerin hazırladıkları sunumları sınıf arkadaşlarına sunmalarını isteyiniz.

3. Adım: Derinleştirme

- Sunumdan sonra sınıf genelinde bir tartışma başlatarak öğrencilerin farklı kurumların tarih literatürüne katkıları üzerine düşünmelerini sağlayınız.
- Aşağıdaki soruları öğrencilere yönelterek tartışmayı yönlendirebilirsiniz.
  - Tarihsel bilginin üretilmesi ve desteklenmesinde devlet kurumlarına neden ihtiyaç duyulmuş olabilir?
  - Bu kurumlardan tarihî bilginin üretilmesi ve desteklenmesi noktasında başka hangi çalışmaları yapmalarını isterdiniz?
- Öğrencilerden araştırmaları sonucunda tarih literatürüne katkıları açısından devlet kurumlarını sınıflandırdıkları bir Venn şeması oluşturmalarını isteyiniz.

4. Adım: Değerlendirme

- Öğrencilerden etkinlik sürecinin değerlendirilmesi adına bireysel olarak birer yansıtma yazısı yazmalarını isteyiniz.

6. ETKİNLİK ADI TARİHSEL BİLGİYİ İNŞA EDENLER

ETKİNLİĞİN AMACI	Öğrencilerin güvenilir kaynaklardan bilgi toplayarak kanıta dayalı ürün oluşturma becerilerini geliştirmek. Öğrencilerin bilgileri etkili bir şekilde paylaşma becerilerini geliştirmek. Öğrencilerin tarihsel bilginin üretim sürecini çözümleyebilmelerini sağlamak.
ARAÇ GEREÇ VE MATERYALLER	• Genel ağ erişimi olan bilgisayar • Ders kitabı • Tarih kitapları • Sınıf panosu veya okulun web sitesi
ZENGİNLEŞTİRME UYGULAMASI	Öğrencilerden önemli tarihçilerin hayat hikâyelerini araştırarak tarihsel bilginin inşa sürecinde takip ettikleri yöntemlere ilişkin tanıtım rehberi hazırlamalarını isteyiniz.

Yönerge: *Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliğin gerçekleştirilmesini sağlayınız.*

1. Adım: Etkinlik Öncesi

- Aşağıdaki tabloda fen bilimleri ile tarih bilimi arasındaki farklılıklar yer almaktadır. Farklılıklar dikkate alındığında tarihçilerin yaptıkları çalışmalarda karşılaşabilecekleri zorlukların neler olabileceğini öğrencilerin değerlendirmesini sağlayınız.

FEN BİLİMLERİ	TARİH BİLİMİ
• Fiziki ve doğal olaylarla uğraşır.	• İnsana ait etkinlikleri inceler.
• Araştırma yaparken gözlemden ve deneysel yöntemlerden yararlanılır.	• Deney ve gözlem yapılamaz. Belli bir döneme ait kaynaklar yer, zaman ve sebep sonuç ilişkisi bağlamında incelenir.
• Olaylar ile nesneler arasındaki ilişki ve etkileşimleri öne alarak inceler.	• Olay, olgu, insanlar arasındaki ilişki ve etkileşimleri dikkate alarak inceler.

2. Adım: Etkinlik Aşaması

- Öğrencilerden tarih dersinde adı geçen önemli tarihçilerden birkaçını seçmelerini ve onların hayat hikâyelerini araştırmalarını isteyiniz.

Önerilen tarihçiler:

Ahmet Cevdet Paşa

İbn-i Haldun (temsilî)

Zeki Velidi Togan

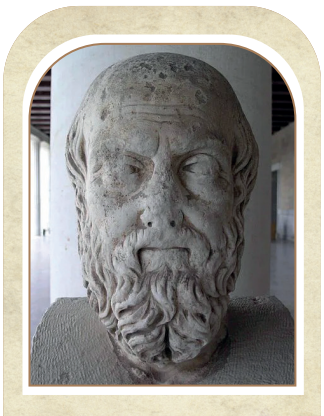

Heredot (temsilî)
Museum of Ancient Agora, Atina

Mübahat Kütükoğlu

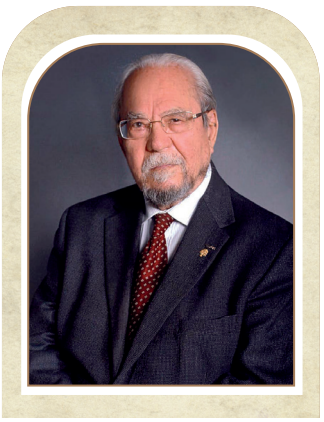

Halil İnalcık

- Öğrencilerden hayat hikâyelerini araştıracakları tarihçilere karar verdikten sonra araştırma yapacakları kaynakları belirlemelerini isteyiniz.

3. Adım: Araştırma Süreci

- Araştırma süreci boyunca kaynakların kullanımı ile ilgili öğrencilere gerekli yönlendirmeleri yapınız.
- Öğrencilerin seçtikleri tarihçiler hakkında derinlemesine bir araştırma yapmaları gerektiğini vurgulayınız.

- Öğrencilerin bilgi toplama sürecinde araştırdıkları tarihçiler hakkında;
  - Araştırmalarında nesnelliği nasıl sağlamışlardır?
  - Yaşadıkları dönemlerdeki siyasi, sosyal ve ekonomik gelişmelerin etkileri çalışmalarına yansımış mıdır?
  - Takip ettikleri yöntemler diğer tarihçiler tarafından nasıl karşılanmıştır?
  - Tarih dışında hangi alanlarda çalışmalar yapmışlardır?
  - Onların yaşadıkları coğrafyanın özelliklerinin çalışmalarına yansımaları neler olmuştur?

sorularına yanıt aramalarını isteyiniz.

- Öğrencilere topladıkları bilgileri düzenleyerek metin oluşturmaları gerektiğini belirtiniz.

4. Adım: Tanıtım Rehberi Hazırlama

- Hazırlanacak rehberin yazımında dikkat edilecek unsurları öğrencilere hatırlatınız.
- Tanıtım rehberinde tarihçiler ile ilgili yer alması gereken önemli noktaları vurgulayınız.

Tanıtım rehberinde tarihçilerin

- kısa biyografileri,
- çalışma alanları,
- yararlandıkları kaynaklar,
- araştırmalarında takip ettikleri yöntemler,
- eserleri,
- aldığı ödüller,
- yer aldığı projeler,
- tarih bilimine katkıları ile ilgili bilgilerin

yer almasını sağlayınız.

- Öğrencilerin tanıtım rehberini görsellerle (tarihçilerin fotoğrafları, kitaplarının kapakları, katıldığı etkinliklerden kareler vb.) zenginleştirmelerini isteyiniz.
- Öğrencilerden hazırladıkları tanıtım rehberini sınıfta sunmalarını isteyiniz.
- Öğrencilere yaptıkları sunum sırasında bilgileri etkili ve anlaşılır bir şekilde paylaşmaları gerektiğini belirtiniz.

5. Adım: Değerlendirme

Tanıtım rehberini ve rehberin sunumunu "*Araştırmanın Derinliği ve Doğruluğu, Kaynak Kullanımı, Tanıtım Rehberi Yazımı ve Sunumu*" ölçütlerine göre dereceli puanlama anahtarı ile değerlendiriniz.

Adı Soyadı:	
Sınıfı-Numarası:	

DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI				
Ölçütler	3 (Mükemmel)	2 (Yeterli)	1 (Geliştirilmeli)	**PUAN**
Araştırmanın Derinliği ve Doğruluğu	Seçilen tarihçilerin hayat hikâyeleri ve kullandıkları yöntemler detaylı ve doğru bir şekilde araştırılmış.	Seçilen tarihçilerin hayat hikâyeleri ve kullandıkları yöntemler genel hatlarıyla araştırılmış, bazı eksiklikler mevcut.	Seçilen tarihçilerin hayat hikâyeleri ve kullandıkları yöntemler yüzeysel araştırılmış, birçok eksiklik var.	
Kaynak Kullanımı	Güvenilir ve çeşitli kaynaklar kullanılarak araştırma yapılmış. Kaynakların doğruluğu ve güvenilirliği iyi kontrol edilmiş.	Güvenilir kaynaklar kullanılmış ancak çeşitlilik sınırlı. Kaynakların doğruluğu ve güvenilirliği kısmen kontrol edilmiş.	Kaynakların güvenilirliği ve doğruluğu yeterince kontrol edilmemiş, sınırlı sayıda kaynak kullanılmış.	
Tanıtım Rehberi Yazımı	Tanıtım rehberi, tarihçilerin hayat hikâyelerini ve kullandıkları yöntemleri açık ve anlaşılır bir şekilde sunuyor. Önemli noktalar vurgulanmış.	Tanıtım rehberi genel olarak anlaşılır ancak bazı kısımlar eksik veya net değil. Önemli noktalar kısmen vurgulanmış.	Tanıtım rehberi karışık ve anlaşılması zor. Önemli noktalar yeterince vurgulanmamış.	
Tanıtım Rehberi Sunumu	Sunum net, anlaşılır ve etkileyici bir şekilde yapılmış. İzleyicilerin ilgisini çekmiş ve iyi bir iletişim sağlanmış.	Sunum genel olarak iyi ancak bazı kısımlar net değil. İzleyicilerin ilgisini kısmen çekmiş.	Sunumda birçok eksiklik var, karışık ve anlaşılması zor. İzleyicilerin ilgisini çekmemiş.	
			TOPLAM PUAN	

Dereceli puanlama anahtarından alınacak puanı 100 üzerinden hesaplamak için **(Toplam Puan / 12) x 100** formülünü uygulayınız.

7. ETKİNLİK ADI KAYNAK İNCELEMENİN RAPORLAŞTIRILMASI

ETKİNLİĞİN AMACI	Öğrencilerin güvenilir kaynaklara nasıl ulaşacağını ve bu kaynakları güvenilir yöntemlerle araştırmayı öğrenmesini sağlamak.
ARAÇ GEREÇ VE MATERYALLER	• Ders kitabı • Tarih kitapları • Sınıf panosu veya okulun web sitesi
ZENGİNLEŞTİRME UYGULAMASI	Öğrencilerin tarihsel bilginin üretim sürecine ilişkin kaynaklardan tarih araştırma ve yazımı bölümlerini okumalarını sağlayınız. Öğrencilerden tarih alanında belirledikleri bir telif eseri inceleyerek tarihsel bilginin üretim sürecine ilişkin çıkarımlarda bulunmaları ve bu çıkarımları raporlaştırmalarını isteyiniz.

Yönerge: Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliğin gerçekleştirilmesini sağlayınız.

1. Adım: Hazırlık

- Aşağıda verilen metni öğrencilere okuyunuz.

Okuma Metni

Tarih ilmiyle ilgili düşüncelerini tarihin anlamlarını zâhir ve bâtın -yani, sırasıyla dış ve iç- olarak ikiye ayırmakla ifade etmeye başlayan İbn Haldun, dış anlamıyla tarihin belirli yer ve zamanlarda gerçekleşmiş olayları ve/veya bu olaylar hakkındaki haberleri derleme, iç anlamıyla tarihin olayların kökenleri ve nedenlerine ilişkin akılcı ve kuramsal bir araştırma, dolayısıyla ilmî bir çalışma olduğunu belirtmiştir. Ona göre tarihçiler temelde iki yol izlemiştir, bunlardan ilki nazâr, yani eleştirel inceleme yolu, ikincisi de nakîl, yani salt aktarım, önceki söylenenlerin derlenmesidir. Koyduğu bu ölçütler çerçevesinde, İbn Haldun, Kitâbu'l-İber'i diğer İslâm tarihi eserlerinden ayrı bir yere koyduğunu bildirmiştir. (...)

Salt nakilciliğin sakıncaları üzerinde duran ve bunun yol açtığı yanlışlıkları örneklerle göz önüne sermeye çalışan İbn Haldun'a göre salt nakle bel bağlamak, en azından tarihten doğru bilgi edinmek isteniyorsa, yanlış ve terk edilmesi gereken bir tutumdur. İbn Haldun'a göre tarih haberlerine karışan yalan ve bozulmaların başlıca nedenleri şunlardır: 1. Bazı görüşlere ya da mezheplere aşırılık derecesinde taraftar olma eğilimine sahip insanlar kendilerine uygun gelen haberi yalan da olsa nakletme hatasına düşerler; çünkü taraftarlık insanın inceleme ve sorgulama yetilerini köreltir; 2. Haberi nakledenlere güvenerek onları sağlam kabul etmek de tarih haberlerine yalan karışmasına yol açan etkenlerdendir-bu durumda haberin doğruluğunu ve kaynağının ne kadar sağlıklı olduğunu eleştirel bir incelemeyle ortaya koyacak ayrı bir ilme gereksinim duyulur; 3. Haberlerin ne için-yani hangi amaçla- nakledildiğine ilişkin aymazlık ve dikkatsizlik de tarih haberlerine yalan ve bozulma karışmasında etkilidir; çünkü haberi nakledenler veya rivâyet edenler gördükleri şeyin ardındaki gerçekliği anlamadan, haberi yalnızca kendi zan ve tahminleri temelinde aktarma eğiliminde olmuşlardır; 4. Haberleri nakledenlerin durumları olaylara nasıl uygulayacaklarını bilmemeleri ve haberlerdeki birbirine karışma ve yapaylık durumlarını göremeden, yorumsuz ve değerlendirmeden yoksun, dolayısıyla, haberdeki karışıklığın ve yapay müdahalenin sınırları ayrılamamış bir biçimde aktarımda bulunmaları, tarih haberlerine yalan karışmasında etkilidir; 5. Çoğunlukla halktan kimselerin yüksek makam ve rütbe sahiplerine onları sürekli överek,

her şeyi çok iyi ve güzelmiş gibi göstererek, bu yolla övdükleri kişilerin şan ve şöhretlerini yayarak onlara yaklaşmak ve yaranmak istemeleri, tarih haberlerine yalan karışmasında oldukça etkilidir, hatta bu tarz kimselerin haberleri, gerçeği yansıtmayacak ölçüde yaygınlaşır; çünkü insan nefsi bakımından övgüye ve yüceltilmeye düşkün bir varlıktır, dünyayı ele geçirmek için makama ve servete göz diker.

Hüseyin Fırat Şenol, *İbn Haldun'da Tarih ve Umran Sorunu*
(Metin aslına sadık kalınarak alınmıştır.)

- Öğrencilerden okuduğunuz metin üzerine düşünmelerini isteyiniz.
- Aşağıda verilen akış şemasının öğrenciler tarafından incelenmesini sağlayınız.

İBN-İ HALDUN

Sosyolojinin ve iktisadın öncülerinden kabul edilen 14. yüzyıl düşünürü İbn-i Haldun'un eserleri hâlâ derslerde okutuluyor.

1332 Tunus'ta dünyaya geldi. Asıl adı Ebu Zeyd Abdurrahman bin Muhammed bin Haldun el Hadrami'dir. 15 sene kadar Kur'an-ı Kerim'i ezberlemeye, ilim tahsil etmeye çalıştı.

1349 Üç kıtayı etkisi altına alan Büyük Veba Salgını'nda ailesini kaybetti.

1351-1375 Siyasi ve idari işlerle uğraştı. Tunus, Cezayir, Fas ve Endülüs arasında dolaştı.

1375-1383 Yedi cilt olarak yayımlanan *Kitâbu'l-İber* adlı kitabını bu dönemde yazdı.

1377 En ünlü eseri *Mukaddime*'yi kaleme aldı.

1383-1406 On dört senesini Mısır'da kadılık yaparak geçirdi. Bu sırada hacca da gitti.

1406 Kahire'de hayatını kaybetti.

İbn-i Haldun'un Eserlerinden Bazıları

- *Kitâbu'l-İber*
- *Mukaddime*
- *Lubâb'ul-Muhassal*
- *Şifâu's-Sâil li-Tehzibi'l-Mesâil*

- Aşağıdaki soruyu öğrencilere yöneltiniz.

– İbn-i Haldun'un yaşadığı dönem ve koşullar, düşünce yapısı ve eserlerini hangi yönlerden etkilemiş olabilir?

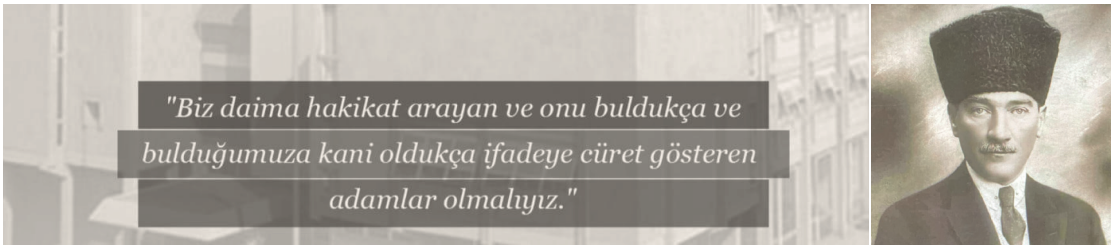

- Yandaki karekod üzerinden Türk Tarih Kurumu ile ilgili videoyu izleterek verilen soruları öğrencilere yöneltiniz.
  - Tarihi doğru okuma ve yazmanın önemini açıklayınız.
  - Tarihin doğru okunması ve anlaşılmasını sağlamak için Türk Tarih Kurumunun üstlendiği sorumlulukların neler olduğunu belirtiniz.
- Öğrencilere tarih alanında belirledikleri bir telif eseri incelemeleri gerektiğini belirtiniz.
- Öğrencilere tarihsel bilginin üretim sürecine ilişkin çıkarımlarda bulunmalarını sağlayacak bir eseri ele almaları ve bu eseri süreçte belirlenen kriterlere uygun şekilde hazırlamaları gerektiğini belirtiniz.

Telif Eser: Kişi ya da kişilerin özgün düşünceyle ve yaratıcılıkla ortaya koyduğu eserlerin hukuken korunmasını ifade eder.

2. Adım: Etkinliğin Amacı ve Kurallar

- Etkinliğin amacının, öğrencilerin tarihsel kaynakları incelemesini sağlayarak sürecin raporlaştırılması olduğunu vurgulayınız.
- Sürecin doğru bir şekilde ilerlemesi için öğrencilere **Ek-1**'de verilen örnek çalışma planından yararlanabileceklerini belirtiniz.

3. Adım: Kaynağın Değerlendirilmesi

- Yararlanacağınız kaynakları değerlendirirken ön yargı, çelişki veya tutarsızlık içeren ifadeleri ortaya çıkaracak sorular sorarak kaynağın güvenilirliğinden emin olmaya çalışınız.

Bunun için aşağıda verilen sorulardan yararlanabilirsiniz.

- Kaynak, konu hakkında nesnel bilgi sunuyor mu?
- Kaynak, hangi kanıtları sunuyor ve bu kanıtların güvenilirliği nedir?
- Kaynakta yer alan bilgiler güncel mi?
- Kaynakta yer alan bilgiler bilimsel yöntemlere uygun şekilde verilmiş mi?
- Kaynakta verilen bilgiler bilimsel bir dille ifade edilmiş mi?

Sorular yardımıyla kaynakların güvenilirliğinden emin olunuz.

- Yararlanılan kaynakların yapılan araştırmaya katkısını değerlendirmek ve çalışmanın güvenilirliğini artırmak amacıyla **Ek-2**'de verilen tarihsel kaynak/kanıt analiz formunun öğrenciler tarafından doldurulmasını isteyiniz.

4. Adım: Çalışmanın Raporlaştırılması

- Öğrencilerin **Ek-3**'te verilen rapor formatındaki ölçütlere göre çalışma raporlarını yazmalarını isteyiniz.

5. Adım: Değerlendirme

- Etkinlik sürecinin değerlendirilmesi amacıyla öğrencilerin **Ek-4**'te verilen öz değerlendirme formunu doldurmalarını sağlayınız.

Ek-1

ÖRNEK ÇALIŞMA PLANI			
Görev	**Görev Süresi**	**Görev Sürecinin Değerlendirilmesi**	**Süre Sonunda Görevin Değerlendirilmesi**
Konunun belirlenmesi			
Kaynak taraması			
Kaynağın eleştirisi			
Ürün çalışmasının başlaması ve tamamlanması			
Raporlaştırma			
Ürünün sunumu			
Soruların cevaplandırılması			
Değerlendirme			
Not: Verilen örnek çalışma planının öğretmen rehberliğinde öğrencilerin kendi çalışmalarına uyarlamaları sağlanır.			

Ek-2

TARİHSEL KAYNAK/KANIT ANALİZ FORMU	
Adı:	
Soyadı:	
Numarası:	
Sınıfı:	

Sevgili Öğrenciler,

İncelediğiniz tarihsel kaynaklardan/kanıtlardan yola çıkarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. İncelediğiniz kaynaklar/kanıtlar birinci elden ya da ikinci elden kaynaklardan/kanıtlardan hangisine girmektedir? Nedenini açıklayınız.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. Kaynakların/kanıtların türü nedir?

.....
.....
.....

3. Kaynakların/kanıtların konusu nedir?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

4. Kaynaklar/kanıtlar kim tarafından yazılmış veya oluşturulmuştur?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Ek-2'nin devamı

5. Kaynaklar/kanıtlar ne zaman yazılmış veya oluşturulmuştur?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

6. Kaynakların/kanıtların yazılma veya oluşturulma amacı nedir?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

7. Kaynakların hedef kitlesi kimlerdir?

.....
.....
.....
.....

8. Kaynakları/kanıtları yazan veya oluşturan kişilerin bakış açısı kaynağa/kanıta nasıl yansımıştır?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

9. Kaynakların/kanıtların yanlılık ve yanıltıcılık durumu nedir?

.....
.....
.....
.....
.....

10. Bu kaynaklar/kanıtlar çalıştığınız konuya, yazdığınız metne veya yaptığınız tartışmaya hangi katkıları sağlamaktadır? Neden?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Ek-3

Bir Eser Üzerinden Tarihsel Bilgi Üretimi

Giriş

(İncelenen eserin neden seçildiği ve bu eserin tarihsel bilginin üretimi açısından neden önemli olduğu / Eserin hangi kaynaklara dayandığı ve bu kaynakların güvenilirliği)

.....
.....
.....

Yöntem

(Eserin analizinde kullanılan yöntemler ve kriterler / Tarihsel bilginin üretim sürecine ilişkin hangi unsurların incelendiği)

.....
.....
.....

Bulgular

(Eserin ana teması ve konuları/Eserin tarihsel bilginin üretim sürecine nasıl katkı sağladığı / Eserin içeriğinde kullanılan kaynaklar ve bu kaynakların değerlendirilmesi / Eserdeki tarihsel bilginin nasıl üretildiği, hangi yöntemlerle toplandığı ve analiz edildiği / Yazarın olayları ve bilgileri nasıl yorumladığı / Eserin tarih yazımına katkısı hakkında değerlendirme)

.....
.....
.....

Tartışma

(Eserin güçlü ve zayıf yönleri / Eserin tarihsel bilginin üretimi açısından ne kadar başarılı olduğu/ Eserde kullanılan kaynakların ve yöntemlerin eleştirel analizi/İncelemeden elde edilen genel sonuçlar ve çıkarımlar/Tarihsel bilginin üretim sürecinin size kazandırdığı anlayış ve bakış açısı)

.....
.....
.....

Sonuç

(İncelemenin genel bir özeti / Raporun bulguları ışığında tarihsel bilginin üretim sürecine dair genel değerlendirme ve öğrencilere kazandırdığı bilgiler)

.....
.....
.....

Ek-4

Öz Değerlendirme Formu

Adı Soyadı:

Sınıfı-Numarası:

Aşağıdaki ifadeler, yaptığınız çalışmayla ilgili kendinizi değerlendirmeniz için düzenlenmiştir. Çalışmalarınızı en doğru yansıtan seçeneği işaretleyiniz. Bu öz değerlendirme formundan alabileceğiniz en yüksek puan 18, en düşük puan ise 6'dır.

BECERİLER	Her zaman (3)	Bazen (2)	Hiçbir zaman (1)
1. Yönergeyi izledim.			
2. Araştırmada farklı kaynaklar kullandım.			
3. Çalışmalarım sırasında değişik materyaller kullandım.			
4. Faaliyetlerimi çalışma takvimine uygun olarak gerçekleştirdim.			
5. Anlamadığım yerlerde öğretmenime danıştım.			
6. Araştırma raporumu ve ürünümü sınıfla paylaştım.			

Aşağıdaki maddeleri yaptığınız performans çalışmasını dikkate alarak cevaplayınız.

1. Bu performansta neler öğrendim?

.....
.....
.....
.....
.....

2. Bu performans çalışması sırasında en iyi yaptığım şeyler:

.....
.....
.....
.....
.....

3. Bu performans çalışmasında en çok zorlandığım bölümler:

.....
.....
.....
.....
.....

8. ETKİNLİK ADI DİJİTAL TARİH

ETKİNLİĞİN AMACI	Dijitalleşme öncesindeki ve dijital dönemdeki tarih araştırması ve yazım süreçlerinin farklılıklarının anlaşılır olmasını sağlamak. Tarih araştırması ve yazımında dijitalleşmeyle meydana gelen dönüşüme dair yargıda bulunmak.
ARAÇ GEREÇ VE MATERYALLER	• Ders kitabı • Tarih kitapları • Genel ağ erişimi olan bilgisayar • Etkileşimli tahta • Sınıf panosu veya okulun web sitesi
ZENGİNLEŞTİRME UYGULAMASI	Öğrencilerin, uzman görüşleri ve dijital tarih projeleri ile proje araçlarından (yazılım) hareketle dijital veriler ve yapay zekâ uygulamalarının gelecekte tarih araştırması ve yazımında ortaya çıkaracağı dönüşümlere dair beyin fırtınası yapmalarını sağlayınız.

Yönerge: *Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliğin gerçekleştirilmesini sağlayınız.*

1. Adım: Açılış Konuşması

- **Beyin fırtınasının amacı ve önemini şu açıklamayla vurgulayınız:**

  Beyin fırtınası ağı, bir problemin çözümü için ortaya atılan görüşlerin farklı alanlara yazılmasını ve bütüncül bir şekilde problemin farklı çözümlerinin değerlendirilebilmesini sağlar. Bu çalışmada **Ek-1**'de verilen beyin fırtınası ağının kullanılacağını belirtiniz.
- Dijital tarih projeleri ve dijital verilerin tanımını yapınız.
- Dijital tarih anlayışının basılı yayınlar üzerinde oluşturacağı etkilerin neler olabileceğini belirtiniz.

2. Adım: Örnekler ve İlham Verici Vakalar

- Mevcut dijital tarih projelerinden örnekler sununuz.
- Yapay zekâ ve veri analizinde kullanılan tarih araştırma projeleri hakkında öğrencileri bilgilendiriniz.

- Aşağıdaki metni öğrencilere okuyunuz.

"Hololens" Teknolojisi Hayata Geçirildi

Adını üzerindeki gök mavisi çinilerden alan, Sivas'ta "mavi medrese" olarak anılan (...) Gök Medrese'de Türkiye'de ilk kez bir müzede kullanılan "Hololens" teknolojisi kullanıldı.

Bu teknoloji ile Hololens gözlüğü takan ziyaretçiler, dönemin ücretsiz özel yatılı üniversitesindeki eğitim-öğretim hayatına, vakıf kültürü ile eğitimin iç içe geçmiş haline ve Sivas'taki Selçuklu mirasına tanıklık etme imkânını yakalıyor.

Çıkılan zaman yolculuğunda mescitte namaz kılan insanlar, derslikte ve yatakhanede öğrenci görüntüleri ile sergideki eserlerin zenginliğine şahit olunuyor. Yabancı turistler de gözlüklerdeki yabancı dil seçeneği sayesinde rehbere ihtiyaç duymadan müze gezisini tamamlayabiliyor.

Burcu Çalık Göçümlü, Gök Medrese'de hayata geçirilen 'Hololens' teknolojisi ziyaretçileri tarihte yolculuğa çıkarıyor.
(Metin aslına sadık kalınarak alınmıştır.)

Ardından öğrencilere şu soruları yöneltiniz.

a) Arttırılmış gerçeklik yoluyla yapılan bir müze gezisinin tarih öğrenimine ne gibi faydaları olur?

b) Sivas'ta bulunan Selçuklu dönemine ait Gök Medrese'yi hololens tekniği ile gezen birisinin arttırılmış sanal gerçeklikle tarih algısı değişir mi? Neden?

c) Çevrenizde arttırılmış gerçeklik yardımıyla düzenlenen tarihî mekânlar var mı?

- Varsa bu mekânların size ve yaşadığınız bölgeye katkıları nelerdir?
- Yoksa çevrenizi inceleyerek hangi tarihî yerleri arttırılmış gerçeklik yoluyla düzenlemek istediğinizi gerekçesiyle açıklayınız.

3. Adım: Beyin Fırtınası Oturumu

Dijital Verilerin Kullanımı

- Dijital verilerin tarih araştırmalarında kullanılması için verilerin hangi özelliklere sahip olması gerekir?
- Dijital verilerin güvenilirliğinden emin olmak için ne yapmalıyız?
- Bu verilerin analizinde kullanılacak araçlar ve yöntemlerin neler olabileceğini belirtiniz?

Yapay Zekâ Uygulamaları

Görsel 5: Kültigin'in heykel başı

Aşağıdaki metni öğrencilere okuyunuz.

Orta Asya'nın büyük devletlerinden biri olan Göktürk (Kök-Türk) devrine ait Moğolistan, Köşö Çaydam'daki Kültigin Külliyesi, hükümdar Bilge Kağan tarafından yaptırılmış, 732 yılında tamamlanarak açılış töreni gerçekleştirilmişti. 1958 yılında burada Moğollarla birlikte ilk arkeolojik kazıları yapan Çekoslavakyalı arkeolog Lumir Jisl (Lumir Jisıl), "bark" denilen kare şeklindeki yapının iç kısmında, başka bazı kalıntılar ile birlikte ve Kültigin'e ait olduğu kuvvetle tahmin edilen, mermerden bir heykel başı buldu. Orta yaşlarda bir erkeğin portresini yansıtan bu heykel başında, bazı araştırmacıların taç olarak nitelediği bir başlık ve üzerinde bir yırtıcı kuş tasviri yer almaktadır.

Beyza Aral,
Kültigin'in Heykel Başındaki Yırtıcı Kuş Tasvirinin Mahiyeti Hakkında
(Metin aslına sadık kalınarak alınmıştır.)

Yanda verilen karekodu okutarak öğrencilere videoyu izletiniz.

- İzlediğiniz videoda Göktürk lideri Kültigin'in yapay zekâ ile canlandırılması sizde nasıl bir izlenim bıraktı?
- Yapay zekâyı tarih araştırmalarında ve yazımında etkili ve verimli kullanmak için neler yapabiliriz?
- Yapay zekâyı tarihsel verileri analiz etmek için nasıl kullanabiliriz?
- Yapay zekâ uygulamalarının tarih yazımında kullanılmasının getireceği etik sorunlar neler olabilir?
- Bu etik sorunların giderilmesi ya da en aza indirilmesinin yolları neler olabilir?
- Yapay zekâ kullanarak tarihsel içerik oluştururken telif haklarını gözetmenin önemi nedir?

Gelecekteki Dönüşümler

- Dijital ve yapay zekâ destekli tarih araştırmalarının gelecekte geleneksel yöntemlere entegrasyonu nasıl sağlanabilir?
- Bu teknolojiler tarih yazımında ve belgelerin arşivlenmesinde ne tür değişiklikler oluşturabilir?
- Oluşturulan dijital arşivlerin sağlayacağı faydalar ve oluşturacağı riskler neler olabilir?
- Tarihsel bilinçlenmenin oluşturulmasında yapay zekânın insana göre ne tür avantaj ve dezavantajları vardır?
- Dijital ve yapay zekâ destekli tarih çalışmaları telif hakları ve fikri mülkiyet ihlallerine yol açabilir mi?

4. Adım: Fikirlerin Toplanması ve Değerlendirilmesi

Fikirlerin Toplanması

- Beyin fırtınası sırasında ortaya çıkan tüm fikirleri bir araya getiriniz.
- Fikirlerin dijital ve fiziksel olarak belgelenmelerini sağlayınız.

Fikirlerin Değerlendirilmesi

- Ortaya çıkan fikirleri gruplandırınız.
- En yenilikçi ve uygulanabilir fikirleri belirleyiniz.

5. Adım: Sonuç ve Takip

Özet ve Kapanış

- Beyin fırtınasının ana noktalarını öğrencilere özetleyiniz.

Takip Eylemleri

- Belirlenen fikirler doğrultusunda proje fikirlerinin üretilmesi için gerekli adımları planlayınız.

6. Adım: Öneriler

Öğrencilere,

- Dijital tarih ve yapay zekâ üzerine yazılmış akademik makaleleri okumaları,
- Mevcut dijital tarih proje örneklerini araştırmaları,
- Veri analizi ve yapay zekâ uygulamaları konusunda eğitim materyalleri incelemeleri

gerektiğini vurgulayınız.

Ek-1

BEYİN FIRTINASI AĞI

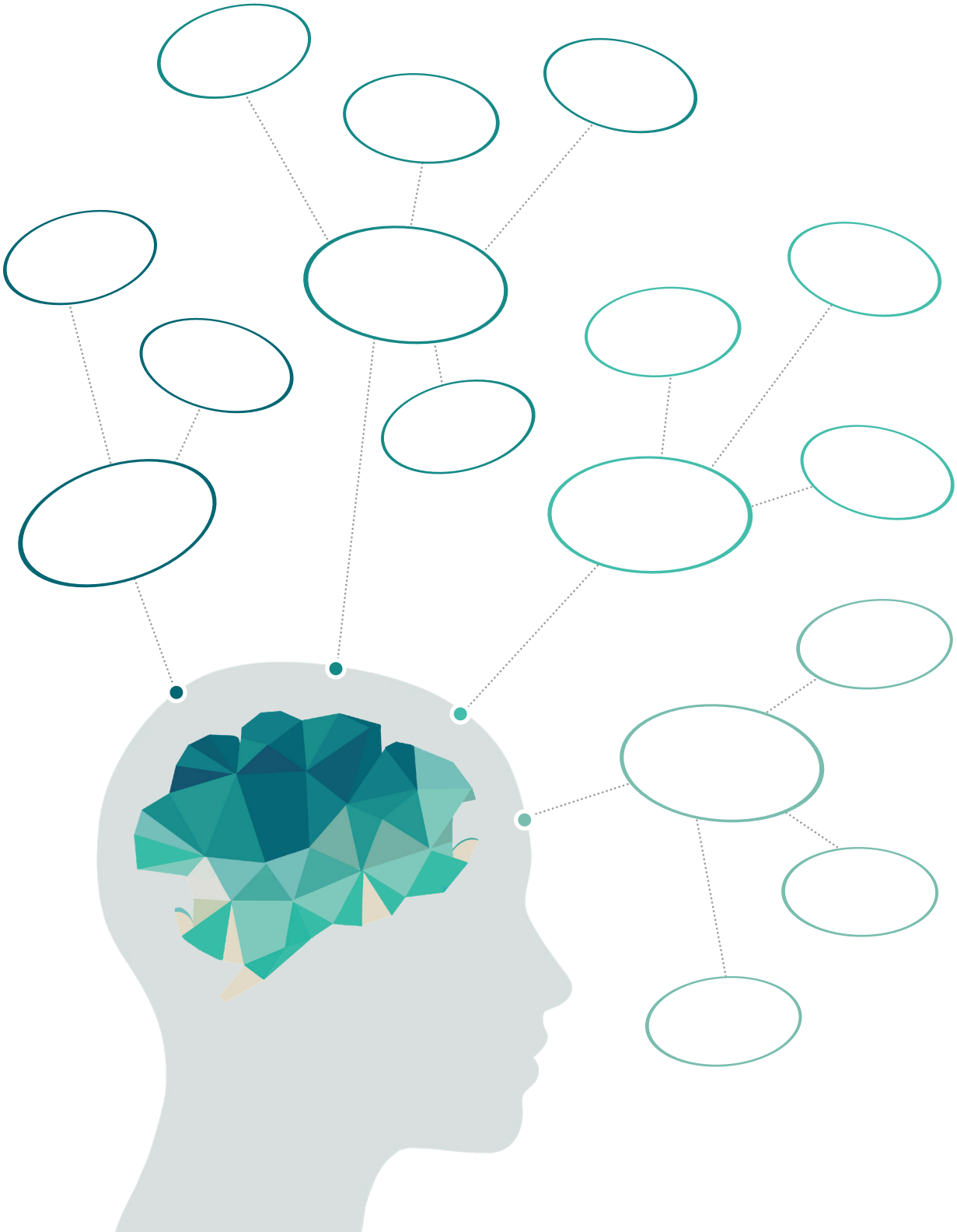

ÜNİTE 2

ESKİ ÇAĞ MEDENİYETLERİ

1. ETKİNLİK ADI MÜZEDE TARİHE YOLCULUK

ETKİNLİĞİN AMACI	Öğrencilerin Eski Çağ medeniyetleri hakkında sanal müzeden faydalanarak elde ettikleri bilgiler çerçevesinde bu medeniyetlerle ilgili yorum yapabilmelerini sağlamak.
ARAÇ GEREÇ VE MATERYALLER	• Genel ağ erişimi olan bilgisayar • Ders kitabı • Tarih kitapları • Müze gezisi • Çalışma kâğıdı
ZENGİNLEŞTİRME UYGULAMASI	Öğrencilerin yaşadıkları bölgede bulunan müzeleri veya sanal ortamda yer alan Anadolu Medeniyetleri Müzesini ziyaret etmeleri istenir. Bu doğrultuda önceden hazırlanan çalışma kâğıdını doldurmaları sağlanır.

Yönerge: *Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliğin gerçekleştirilmesini sağlayınız.*

1. Adım: Müze Ziyareti Öncesi

Bilgi Toplama ve Hazırlık

- Öğrencilerden; Eski Çağ medeniyetlerinin ekonomik faaliyetleri, yönetim ve ordu sistemleri, hukuk sistemleri, inançları, bilim ve sanat anlayışları hakkında kısa bir araştırma yapmalarını ve elde ettikleri bilgileri özetlemelerini isteyiniz.

Soru Oluşturma

- Öğrencilerden müzede cevap bulmayı umdukları sorular hazırlamalarını isteyiniz. (Örneğin "Hitit medeniyetinin ekonomi anlayışı nasıldı?", "Frig medeniyetinde hukuk sisteminin toplumsal düzen üzerindeki etkisi neydi?")

2. Adım: Müze Ziyareti Esnası

Gözlem ve İnceleme

- Öğrencilerin yanda verilen karekodu akıllı cihazlarına okutarak Anadolu Medeniyetleri Müzesini sanal ortamda gezmesini isteyiniz.

- Öğrencilerin sanal müzeyi gezerken ilgi alanları çerçevesinde aşağıda verilen konulardan birini seçip o konu hakkında detaylı bir gözlem yapmasını ve gözlemlerini not almasını isteyiniz.

Ekonomik faaliyetler: Tarım, ticaret, el sanatları vb.

Yönetim ve ordu sistemleri: Krallar, generaller, askerî düzenlemeler, silahlar vb.

Hukuk: Kanunlar, mahkeme sistemleri, ceza uygulamaları vb.

İnançlar: Dinî ritüeller, tapınaklar, tanrılar vb.

Bilim ve sanat: Bilimsel aletler, sanat eserleri, el sanatları, yazılı belgeler vb.

- Öğrencilerin seçtikleri konu ile ilgili yaptıkları incelemeler neticesinde aşağıdaki şemayı doldurmasını sağlayınız.

3. Adım: Müze Ziyareti Sonrası

Sunum Hazırlığı

- Öğrencilerin müzede topladıkları verileri kullanarak aşağıdaki soruları yanıtlamasını isteyiniz.
  - Eski Çağ medeniyetlerinin ekonomik faaliyetleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?
  - Eski Çağ medeniyetlerinin yönetim ve ordu sistemleri arasında ne gibi benzerlikler ve farklılıklar vardır?
  - Eski Çağ medeniyetlerinde hukukun toplumsal düzeni sağlama konusundaki rolü nedir?
  - Eski Çağ medeniyetlerinin inanç sistemleri ile bilim ve sanat anlayışları arasındaki ilişki hakkında hangi çıkarımlarda bulunabilirsiniz?
- Öğrencilerden müzede edindikleri bilgi ve gözlemlerini kullanarak ve iş birliği yaparak seçtikleri konu hakkında bir sunum hazırlamalarını isteyiniz.

Sunum

- Öğrencilerin hazırladıkları sunumlarını sınıf ortamında arkadaşları ile paylaşmasını sağlayınız.
- Öğrencilerin sunumlarında her bir medeniyet için öğrendikleri önemli noktaları ve bunların bugünkü dünyaya etkilerini anlatmalarını isteyiniz.

Değerlendirme

- Öğrencilerden bu etkinlik sırasında neler öğrendiklerini, hangi konularda zorlandıklarını ve bu süreçte nasıl geliştiklerini bireysel yansıtma yazıları yazarak sınıfta paylaşmaları istenir.

Öğrencilere kaynakça listesi verilecek, araştırmalarını destekleyecek kitaplar ve makaleler önerilecektir.

ÇALIŞMA KÂĞIDI

Yönerge: Öğrencilerden yaşadıkları bölgede bulunan bir müzeye gezi planlamaları istenir. Yaptıkları geziden sonra öğrencilere çalışma kâğıtları verilerek bunları doldurmaları sağlanır.

Öğrencinin Adı Soyadı:	
Müzenin Adı:	

Müze ziyareti sonrasında aşağıda verilen soruları cevaplayınız.

1. Müze hangi şehirde bulunmaktadır?

.....
.....

2. Gezdiğiniz müzenin türü aşağıdakilerden hangisidir?

- ○ Genel Müze
- ○ Arkeoloji Müzesi
- ○ Etnografya Müzesi
- ○ Tarih Müzesi
- ○ Sanat Müzesi
- ○ Doğa Tarihi Müzesi
- ○ Bilim ve Teknoloji Müzesi
- ○ Endüstri Müzesi
- ○ Denizcilik Müzesi
- Diğer: .....

3. Müze, ziyaretçilerine rehberlik hizmeti sunmakta mıdır?

.....
.....

4. Müzede bulunan eserler hangi dönemlere aittir?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

5. Müzede en çok hangi eserler ilginizi çekti? Nedenleriyle belirtiniz.

Eser: .....
.....
.....

Eser: .....
.....
.....

Eser: .....
.....
.....

6. Müzede sergilenen eserler nerelerden getirilmiştir?

.....
.....
.....

7. Ziyaret ettiğiniz müze hakkında bildiklerinizle geziden sonra öğrendikleriniz arasındaki farklar nelerdir?

.....
.....
.....

8. Müze ziyaretinden sonra daha detaylı araştırıp bilgi edinmek istediğiniz konu ne olmuştur?

.....
.....
.....

9. Müzedeki eserlerin korunmasının gelecek nesillere yararlarını açıklayınız?

.....
.....
.....
.....

10. Gezdiğiniz müzenin ülkemiz açısından önemi hakkında neler söyleyebilirsiniz?

.....
.....
.....
.....
.....

11. Gezdiğiniz müzeyi tanıtmak için dikkat çekici üç slogan yazınız.

Slogan: .....

Slogan: .....

Slogan: .....

2. ETKİNLİK ADI	TARİHİ KİŞİLER VE İNSANLIK TARİHİNE ETKİLERİ

ETKİNLİĞİN AMACI	Öğrencilerin Eski Çağ toplumlarındaki inançlar ile bilim ve sanat anlayışları arasındaki ilişkiyi yorumlamalarını sağlamak.
ARAÇ GEREÇ VE MATERYALLER	• Ders kitabı • Tarih kitapları • Genel ağ erişimi olan bilgisayar • Eski Çağ toplumlarındaki inançlar ile bilim ve sanat anlayışları arasındaki ilişkiler üzerine hazırlanmış okuma materyalleri • Yazı malzemeleri
ZENGİNLEŞTİRME UYGULAMASI	Öğrencilerden Eski Çağ toplumlarında inanç, bilim ve sanatın gelişimine etki eden kişilerin hayat hikayelerini ve insanlık tarihine katkılarını araştırmaları istenir.

Yönerge: *Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliğin gerçekleştirilmesini sağlayınız.*

1. Adım: Bir Kişi Seçme

- Öğrencilerden, Eski Çağ'da yaşamış bilim insanları, sanatçılar veya dinî liderlerden birini seçmelerini isteyiniz.

Önerilen Kişiler:

- Hipokrat (Tıp)
- Sokrates (Felsefe)
- Platon (Felsefe)
- Aristoteles (Felsefe)
- Heredot (Tarih)
- Homeros (Edebiyat)
- Miletli Thales (Bilim-Felsefe)
- Hz. İbrahim (Din)
- Konfüçyus (Din)
- Buda (Din)
- Vitrivius (Mimarlık)
- Pisagor (Matematik)
- Öklit (Matematik)
- Arşimet (Fizik)
- Batlamyus (Bilim)

2. Adım: Araştırma Yapma

- Öğrencilerden seçtikleri kişi hakkında kapsamlı bir araştırma yapmalarını isteyiniz.
- Öğrencilere araştırmalarında aşağıdaki kaynaklardan ve **Ek-1**'deki drama çalışması şablonundan faydalanmaları gerektiğini belirtiniz:
  - Kitaplar
  - Akademik makaleler
  - Güvenilir internet kaynakları (gov.tr, edu.tr uzantılı)
  - Belgeseller ve videolar

3. Adım: Dramaya Hazırlık

- Öğrencilere araştırma bitiminde seçilen kişiyi canlandırmak için gerekli malzemeleri ve kıyafetleri hazırlamaları gerektiğini belirtiniz.
- Öğrencilerden, seçtikleri kişinin hayatındaki en önemli olayı derinlemesine incelemelerini ve bu olayın o kişinin yaşamındaki dönüm noktası olduğunu hayal etmelerini isteyiniz.
- Bu kritik anı etkileyici bir şekilde dramatize etmelerini ve sınıf arkadaşlarına sunmalarını söyleyiniz.
- Sunum sırasında öğrencilerin bu olayın o kişinin düşünce yapısını, eserlerini veya dünyayı nasıl etkilediğini canlı ve duygusal bir anlatımla sahnelemeleri gerektiğini belirtiniz.

4. Adım: Geleceğe Mektup Yazma

- Öğrencilerden, seçtikleri kişinin bakış açısıyla, kendi alanlarındaki gelişmeleri ve geleceğe yönelik düşüncelerini içeren bir mektup yazmalarını isteyiniz.
- Bu süreçte **Ek-2'deki** mektup şablonunun kullanılması gerektiğini belirtiniz.
- Öğrencilerin mektupta aşağıdaki konulara yer vermelerini isteyiniz:

- ✓ Kişinin kim olduğu ve ne yaptığı
- ✓ Kişinin çalışmaları ve başka çalışmalara yaptığı katkıların özeti
- ✓ Kişinin kendi alanının geleceğine yönelik düşünceleri ve beklentileri
- ✓ Gelecek nesillere yönelik tavsiyeler ve mesajlar

5. Adım: Drama Sunumu

- Öğrencilerden seçtikleri kişinin hayatındaki önemli olayı ve hazırladıkları mektubu sınıf ortamında yapacakları drama etkinliğinde sunmalarını isteyiniz.
- Mektubun dramanın bir parçası olarak işlenmesini ve dramanın uygun bölümünde okunması gerektiğini söyleyiniz.

6. Adım: Değerlendirme

- Öğrencilerden, araştırma, drama ve mektup etkinlikleri süreçlerini değerlendiren bir yansıtma yazısı yazmalarını isteyiniz.
- Yazıları bireysel olarak değerlendirip dönüt vererek etkinliği sonuçlandırınız.

Ek-1

DRAMA ÇALIŞMA ŞABLONU

Kişinin tam adı: .....

Doğum ve ölüm tarihi: .....

Yaşadığı yer ve kültür: .....
.....
.....

Fiziksel özellikler: .....
.....
.....

Kıyafetler: .....
.....
.....

Karakteristik davranışlar: .....
.....
.....

Hayatından önemli bir anın, olayın ya da durumun kesiti: .....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Ek-2

GELECEĞE MEKTUP YAZMA

Giriş (Hitap)

Kişinin kim olduğunu ve ne yaptığını kısaca anlatınız.

Kişinin çalışmaları ve başka çalışmalara yaptığı katkıların özetini yazınız.

Kişinin kendi alanının geleceğine yönelik düşüncelerini ve beklentilerini ifade ediniz.

Gelecek nesillere yönelik tavsiyeler ve mesajlar veriniz.

3. ETKİNLİK ADI HİKÂYELERLE TÜRK KÜLTÜRÜNÜN OLUŞUMU

ETKİNLİĞİN AMACI	Konargöçer yaşam ve bu yaşam tarzının Türk kültürüne etkileri konusunda farklı görseller verilerek öğrencilerin görsel okuryazarlık ve düşünme becerilerinin geliştirilmesini sağlamak.
ARAÇ GEREÇ VE MATERYALLER	• Yazı malzemeleri
ZENGİNLEŞTİRME UYGULAMASI	Konargöçer yaşam ve bu yaşam tarzının Türk kültürüne etkileri konusunda farklı görseller verilerek öğrencilerin düşünme becerilerinin geliştirilmesi sağlanır. Bu amaçla öğrencilerden görselleri incelemeleri, analiz etmeleri, görseller arasında bağ kurmaları ve görsellerden hareketle hayal güçlerini kullanarak özgün bir hikâye yazmaları istenir.

Yönerge: *Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliğin gerçekleştirilmesini sağlayınız.*

1. Adım: Etkinlik Öncesi

- Etkinliğin amacını öğrencilere açıklayınız.
- Öğrencilerden verilen görselleri dikkatlice incelemelerini isteyiniz. Öğrencilere bu görsellerden yola çıkarak bir hikâye yazacaklarını söyleyiniz.

Görsel 1: Bozkır

Görsel 2: Altay Dağları

Görsel 3: Çöl

Görsel 4: Zorlu İklim Koşulları

Görsel 5: Avcı Kuşlarla Avcılık

Görsel 6: Hayvancılık

Görsel 7: Sulak Alan

Görsel 8: Otlak

Görsel 9: Yaylak ve Kışlak Arası Göç

Görsel 10: Yurt (çadır) Kurulumu

Görsel 11: Hayvan Yünlerinin İpliğe Dönüştürülmesi

Görsel 12: El Tezgâhında Kilim Dokuma

Görsel 13: Kurutulmuş Et

Görsel 14: Kurut (Kurutulmuş süt ürünü)

Görsel 15: Yırtıcı Hayvan Saldırısı

Görsel 16: Başka Kabilelerin Saldırıları

Görsel 17: Alplar (temsilî)

Görsel 18: Kadın ve Erkek Ok Talimi

Görsel 19: Ok Atma Yarışı

Görsel 20: At Üstünde Güreş

Görsel 21: Boy Birlikleri

2. Adım: Etkinlik Aşaması

- Öğrencilere hikâyelerini konargöçer yaşamın gerekliliklerini ve bu yaşam tarzının Türk kültürünü nasıl etkilediğini sorgulayacak şekilde kurgulamaları gerektiğini ifade ediniz.
- Öğrencilerden yazacakları hikâyenin temasına uygun olacak şekilde aşağıdaki tabloda yer alan kavramlara hikâyelerinde yer vermelerini isteyiniz.

aile	kadın	bozkır	hayvancılık
kışlak	yaylak	dayanışma	mücadele
boy	yurt	teşkilatçılık	millet
ordu	töre	vatanseverlik	bağımsızlık

- Öğrencilere hikâyelerini giriş, gelişme ve sonuç bölümleri olacak şekilde yazmaları gerektiğini belirtiniz.
- Öğrencilerden hikâyelerinde kişi, yer, zaman, olay örgüsü, anlatıcı, konu gibi hikâyenin yapı unsurlarını kullanmalarını isteyiniz.

Hikâyem

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. Adım: Çıkarımlar Üzerine Tartışma

- Öğrencilere bazı sorular sorarak etkinliğin amacına hizmet edip etmediğini gözlemleyiniz.
- Gözlemlerinizi yaparken aşağıdaki soruları kullanabilirsiniz.
  - Konargöçer yaşam tarzıyla şekillenen Türk kültürünün günümüzde devam eden özellikleri bulunuyor mu?
  - Konargöçer yaşam tarzının etkisiyle şekillenen Türk kültür unsurlarının sürekliliği hakkında neler düşünüyorsunuz?
  - Uzun zaman önce yerleşik hayata geçilmesine rağmen eski Türk kültür ögelerinin bir kısmının hâlâ sürdürülüyor olmasının nedenleri sizce nelerdir?

4. Adım: Değerlendirme

- Öğrencilerin yazdıkları hikâyeleri kontrol listesi aracılığıyla değerlendiriniz.

Adı Soyadı:
Sınıfı-Numarası:

KONTROL LİSTESİ

GÖREVLER	Evet	Hayır
Hikâye giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşuyor mu?		
Hikâyede kişi, yer, zaman, olay örgüsü, anlatıcı ve konu unsurları doğru ve tutarlı bir şekilde kullanılmış mı?		
Hikâye verilen görsellerden ilham alarak yaratıcı ve özgün bir şekilde kurgulanmış mı?		
Hikâye konargöçer yaşamın gereklerini ve bu yaşam tarzının Türk kültürünü nasıl etkilediğini sorguluyor mu?		
Hikâyede aile, kadın, bozkır, hayvancılık, kışlak, yaylak, dayanışma, mücadele, boy, yurt, teşkilat, millet, ordu, töre, vatanseverlik ve bağımsızlık gibi kavramlara yer verilmiş mi?		
Kullanılan kavramlar hikâyenin genel akışıyla uyumlu mu? Bu kavramlar hikâyeye anlamlı bir şekilde yerleştirilmiş mi?		
Hikâye Türk kültürünün ve tarihinin önemli unsurlarını doğru bir şekilde yansıtıyor mu?		
Hikâye yaratıcı ve orijinal bir kurguyla sunulmuş mu?		
Hikâyede dil bilgisi kurallarına uyulmuş mu? (Yazım, noktalama vb.)		
Hikâyenin anlatımı açık ve anlaşılır mı?		
Hikâyenin bölümleri (giriş, gelişme, sonuç) arasında tutarlı bir bağlantı bulunuyor mu?		
Hikâye duygusal veya fikrî derinlik taşıyor mu?		
Hikâye okuyucuda düşündürücü veya duygusal bir etki bırakıyor mu?		
Hikâye verilen görev yönergesine ve belirlenen amaca uygun bir şekilde yazılmış mı?		
Hikâye genel olarak başarılı ve etkileyici bir bütün oluşturuyor mu?		

Öğretmen Notları:

Değerlendirme: Değerlendirme sonunda "Hayır"la işaretlenen bölümleri bir kez daha gözden geçiriniz ve eksiklerinizi tamamlayınız.

4. ETKİNLİK ADI	ŞAPKANI SEÇ

ETKİNLİĞİN AMACI	Öğrencilerin Türklerin konargöçer yaşam tarzının siyasi, sosyal, ekonomik yapılarını nasıl etkilediğini farklı bakış açıları kullanarak kavramalarını sağlamak.
ARAÇ GEREÇ VE MATERYALLER	• Ders kitabı • Etkileşimli tahta • Yazı malzemeleri • Sınıf panosu veya okulun web sitesi
ZENGİNLEŞTİRME UYGULAMASI	Türklerde konargöçer yaşamın özellikleri konusunun altı şapkalı düşünme tekniği üzerinden işlenilmesini sağlayınız.

Yönerge: *Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliğin gerçekleştirilmesini sağlayınız.*

1. Adım: Etkinlik Öncesi

- Çalışmanın öncesinde öğrencilerin altı şapkalı düşünme tekniğini anlamalarını sağlamak için **Ek-1**'de verilen bilgilendirme metnini okumalarını isteyiniz.
- Öğrencilerden **Ek-2**'de verilen metni okumalarını ve verilen haritaları incelemelerini isteyiniz.

2. Adım: Etkinliğin Amacı ve Kurallar

- Etkinliğin amacının öğrencilerin Türklerde konargöçer yaşamın özelliklerinin farklı bakış açılarıyla ifade etmelerini sağlamak olduğunu vurgulayınız.
- Çalışma süreci boyunca öğrencilerin kendilerini rahat hissetmeleri ve verilen şapkaya uygun düşünceler üretmeleri gerektiğini belirtiniz.
- Her öğrencinin bir şapka seçmesini sağlayınız.

3. Adım: Altı Şapkalı Düşünce Tekniğinin Uygulanması

Her öğrencinin bir şapka seçmesini sağladıktan sonra öğrencilerin şapkada yer alan soruları okumalarını isteyiniz. Soruları nasıl cevaplayacaklarını düşünmeleri için onlara zaman tanıyınız.

Beyaz Şapka (Bilgi ve Gerçekler)

Sorular

- Türklerde konargöçer yaşam ne zaman ve neden başladı?
- Türklerde konargöçer yaşam hangi coğrafyalarda görülmüştür?
- Konargöçer yaşam, Türklerin ekonomik ve sosyal yapısı üzerinde ne gibi etkiler oluşturmuştur?

Kırmızı Şapka (Duygular ve Sezgiler)

Sorular

- Türklerde konargöçer yaşam biçimi insanlarda hangi duyguları uyandırır?
- Bu yaşam biçiminin Türk toplulukları üzerindeki psikolojik etkileri nelerdir?
- Modern insanlar atlı göçebe yaşam tarzına nasıl bakar ve onlar için ne hisseder?

Siyah Şapka (Olumsuzluklar ve Riskler)

Sorular

- Türklerde konargöçer yaşamın getirdiği zorluklar nelerdir?
- Türklerde konargöçer yaşam tarzı onları hangi risklerle karşı karşıya bırakmıştır?
- Türklerde konargöçer yaşam tarzının sürdürülebilirliği hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

Sarı Şapka (Olumlu Yönler ve Faydalar)

Sorular

- Türklerde konargöçer yaşamın sağladığı faydalar nelerdir?
- Türklerde konargöçer yaşamın topluma ve bireylere katkıları nelerdir?
- Modern dünyanın konargöçer yaşam tarzından öğrenebileceği dersler nelerdir?

Yeşil Şapka (Yaratıcılık ve Alternatif Fikirler)

Sorular

- Türklerde konargöçer yaşamı günümüz dünyasına uyarlamanın yolları neler olabilir?
- Türklerde konargöçer yaşamın sürdürülebilirliğini artırmak için günümüz toplumunda ne gibi değişiklikler yapılabilir?

Mavi Şapka (Düşünme Sürecinin Kontrolü ve Organizasyonu)

Sorular

- Hangi şapka ya da şapkalara verilen cevaplar, konargöçer yaşam tarzının günümüz dünyası tarafından anlaşılmasında daha etkili olur?
- Sürecin sonunda elde edilen bilgiler ve sonuçlar nelerdir?

4. Adım: Değerlendirme

- Süreç sonucunda aşağıdaki soruları öğrencilere yönelterek sorulara verilen cevapları not alınız.
- Sorulara verilen cevaplarla ilgili gerekli dönütleri vererek çalışmayı tamamlayınız.
  - Bu çalışmanın size olan katkıları nelerdir?
  - Konunun anlaşılması açısından seçtiğiniz şapka size neler kattı?

Ek-1

NEDEN ALTI DEĞER MADALYASI VE ALTI ŞAPKALI DÜŞÜNME VAR?

Psikolojiden bildiğimiz üzere, beyin aynı anda en fazla yedi şeyi algılayabilir. Eğer bundan daha fazla şey varsa, beyin bunları bölmeye başlar. Yani, algının bakış açısından baktığımızda kullanabileceğimiz en fazla kategori sayısı yedi olacaktı.

Ben altı kullanmayı tercih ediyorum. Böylece bir kategoriye daha ihtiyacımız olduğunu düşünürsek, kullanılmamış bir kategori kalmış oluyor. Ama şimdiye kadar böyle bir ihtiyaçla karşılaşmamıştık. (...)

Bir anlaşmazlığı çözmenin en kötü yolu tartışmadır. A, bir bakış açısına sahiptir fakat B buna katılmamaktadır. Tartışma mevcut konumları daha da pekiştirir ve haklılık hissini artırır. Konudan daha çok, tartışmayı kazanmak ya da kaybetmekle ilgilenmeye başlarlar. Tartışmak yerine, konunun incelenmesi gerekir.

Kanada'da bir şirkette grev yapılmak üzereydi. Altı şapka inceleme yöntemi onlara tanıtıldı. Bu şekilde grev de engellenmiş oldu. İkinci bir sebeple ortaya çıkacak bir grev daha engellendi. Sonunda birlik, Altı şapka yöntemini kullanılmadan yönetimle pazarlığa oturmayacaklarını söyledi.

Gerekli şey, iki tarafın da durumu dürüst ve objektif bir şekilde incelemesidir. Altı şapka yönteminde herhangi bir sahtekarlık yapılması ya da tamamlanmamış bir düşünme bulunması, herkes tarafından fark edilir. Tartışma içerisinde zeki olmak, bir iddiayı desteklemek için yeterli değildir.

Hem A hem de B aynı anda Siyah Şapkayı takarak tehlikeleri belirler. Hem A hem de B aynı anda Sarı Şapkayı takarak faydaları araştırır. Hem A hem de B aynı anda Yeşil Şapkayı takarak olasılıkları açık olur, vb.

Siyah Şapka ile sıkıntılar öne çıkartılır, önerilen eylemlerin sonuçları incelenir. Sarı Şapka ile her olasılığın faydaları belirlenir. Yeşil Şapka alternatifler, olasılıklar ve fikre uygulanan değişiklikler içindir.

Bunların hepsi, tartışmanın sözel bir seviyeye taşındığı muhalif tartışmadan çok farklıdır.

Edward De Bono (Edvırd De Bono), *Düşün! Çok Geç Olmadan*

(Metin aslına sadık kalınarak alınmıştır.)

Ek-2

Okuma Metni

Herhangi bir vesileyle ya da mevsimsel olarak yapılan yolculuklar Orta Asya devesi ya da Baktriyan devesi de denilen iki hörgüçlü ve soğuğa dayanıklı develer, arabalar ya da kızaklarla yapılırdı. Kızaklardan yazıtlarda söz edilmiş olup, oyma resimlerde de tasvir edilmişlerdir. Yakındoğu'nun bize dayattığı alışık olduğumuz imgeye uygun biçimde Türkler ve Orta Asya'daki soydaşları deveye sahipti, ama bu hayvanlar sadece ticari faaliyet için kullanıyorlardı, onların tercihleri at ve hayvan koşulan arabalardan yanaydı. Bu taşıt, batı bozkırlarında rakipsiz hüküm sürüyordu. Öküzlerin, daha seyrek olarak da develerin çektiği bu arabalar, onları "yüzlercesini aynı zamanda, düz bir çizgi halinde ağır ağır ilerler durumda" gören Clarke (Kılark) gibi seyyahlara çarpıcı gelen dikkate değer bir görsellik sergiliyordu. Pazırık'ta bir mezarda rastlandığı gibi bu arabaların boyutları son derece büyüktü. Eldeki bir örnekten anlaşıldığına göre bu arabaların yüksekliği 3 metre, genişliği 3,35 metre, tekerleklerinin çapıysa 2,15 metreydi ve böylece arabanın yol boyunca giderken bir yerde batması ya da bir yere saplanması önleniyordu. Çinliler iki tekerlekli arabaların Tie-lolar ya da Ting-linglere (Yüksek Arabalar) özgü olduğunu söylemişlerdir; ama boyutları daha küçük olmak kaydıyla bu arabaları Hunlar da kullanmıştır. Bu arabaları "ailelerini taşımak için" kullanıyorlardı ve XIV. yüzyıl gibi ileri bir tarihte bile Güney Rusya'da Ibn Batuta ve daha pek çok kişi bunlara benzer tasvirler sunar. Tam anlamıyla birer göçebe arabası olan bu arabalar içinde yaşanan, kadınların yün eğirdikleri, dikiş diktikleri, doğum yaptıkları, çocuklarını emzirdikleri gerçek birer konuttu.

Jean-Paul ROUX (Jan Paul Ruu), *TÜRKLERİN TARİHİ Pasifik'ten Akdeniz'e 2000 Yıl*

(Metin aslına sadık kalınarak alınmıştır.)

Aşağıdaki haritaları inceleyiniz.

Harita 1: Türkistan'dan ilk Türk göçleri

Ek-2'nin devamı

Harita 2: Avrupa Hun Devleti

Harita 3: I ve II. Göktürk devletleri

ÜNİTE 3

ORTA ÇAĞ MEDENİYETLERİ

1. ETKİNLİK ADI TÜRKİSTAN'DAN AVRUPA'YA TÜRKLER

ETKİNLİĞİN AMACI	Öğrencilerin ilk Türk devlet ve toplulukları hakkında tarihsel araştırma yaparak bu devlet ve toplulukların siyasi, sosyal ve ekonomik özellikleri ile ilgili karşılaştırma yaparak yorumlayabilmelerini sağlamak.
ARAÇ GEREÇ VE MATERYALLER	• Genel ağ erişimi olan bilgisayar • Tarih kitapları • Yazı malzemeleri • Sınıf panosu veya okulun web sitesi
ZENGİNLEŞTİRME UYGULAMASI	Öğrencilerin ilk Türk devlet ve topluluklarından Bulgarlar, Kırgızlar, Sabarlar, Hazarlar, Türgişler ve Karluklar hakkında tarihsel araştırma yapmaları sağlanır. Ulaştıkları veriler doğrultusunda bu devlet ve toplulukların siyasi, sosyal ve ekonomik özelliklerine ilişkin karşılaştırmalı bir tablo hazırlamaları istenir.

Yönerge: *Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliğin gerçekleştirilmesini sağlayınız.*

1. Adım: Araştırma Öncesi

- Aşağıda verilen metni öğrencilerin okumalarını sağlayarak konuya dikkatlerini çekiniz.

Okuma Metni

(...) Çinlilerin bilgileri ve arkeolojik bulgularda Yenisey Yenisey Kırgızları'nın hayvancılıkla birlikte tarım ağırlıklı karma bir ekonomi uyguladıkları sergilenmektedir. Bölgenin vadilerinde ya da yakınlarında yaşadılar, bölge darı, arpa, buğday gibi kuru tarım ürünlerini yetiştirmek için uygundu. Çin kaynakları tohum ekmek ve ekin biçmekten bahsetmektedir; arkeolojik kazılar sonucunda da bölgede saban ve orak bulunmuştur. Çin kaynakları hububatın hem besin maddesi hem de mayalamada (Kırgızların kımız -mayalanmış kısrak sütü- içtiğini eklese de) kullanıldığını vurgular; arkeologlar da tahılların un haline getirildiklerine dair Çin kaynaklarını doğrular şekilde değirmen taşları bulmuştur. Çin kaynaklarına göre Kırgızlar meyve ya da yeşil sebze yetiştirmezlerdi. İklimleri çok uygun değildi. Çin kaynaklarında tanımlanan Kırgız toprakları ormanlar ve yeşil alanlarla kaplı karma nehir/dağ sistemine dahildi -bu da Kırgızlarda gelişmiş olan karma ekonomiye uygundu. Kırgız evleri ortamlarını ve tarım-hayvancılık karışımı ekonomilerini iyi yansıtmaktaydı; Çinlilere göre, Kırgızlar çadırların yanı sıra özellikle kış soğuğundan korunmak için ağaç kabuklarından yapılmış ahşap evlere sahiptiler.

Hem evcil hem de vahşi hayvanlar Kırgız ekonomisi için önemliydi. At (Çin tarihçilerince değinilecek derecede geleneksel bozkır midillisinden daha büyük boyutlarda), deve, koyun ve sığır yetiştirmişlerdir. Hububatla birlikte et de Kırgız beslenmesinin önemli bir öğesiydi. Özellikle ticaret amaçlı kürkçülük dahil olmak üzere avlanma ve balık tutma da Kırgız beslenmesi ve ekonomisi içinde önemli bir yer tutmaktaydı. Hudûd'ül A'lam, Kırgız ekonomisinde avcılığın önemini vurgular. Çinlilere göre Kırgızlar zaman zaman dağları aşarak kayaklar üzerinde de avlanmıştır. Hayvanlar, Kırgız sosyal yaşamının da bir parçasıdır, Kırgızlar, develer ve aslanlarla, yine atlar ve halatlarla çeşitli oyunlar geliştirmişlerdir.

Michael R. Drompp (Maykıl R. Drom), *Erken Dönemlerden Moğol İstilasına Yenisey Kırgızları*
(Metin aslına sadık kalınarak alınmıştır.)

- Öğrencileri araştırma yapacakları konu hakkında bilgilendiriniz.
- Öğrencilerin kullanacakları kaynaklar hakkında gerekli açıklamaları yapınız. Konuyla ilgili kitap, makale, dergi, sempozyum bildirileri, dijital arşiv gibi farklı kaynaklardan araştırma yapmalarını isteyiniz.

2. Adım: Araştırma Süreci

- Öğrencilerden, ilk Türk devlet ve topluluklarından Bulgarlar, Kırgızlar, Sabarlar, Hazarlar, Türgişler ve Karluklar hakkında aşağıdaki soruları da dikkate alarak detaylı bir araştırma yapmalarını isteyiniz.
  - İlk Türk devlet ve topluluklarından Bulgarlar, Kırgızlar, Sabarlar, Hazarlar, Türgişler ve Karluklar'ın kurucuları kimlerdir?
  - Yönetim şekilleri nasıldır?
  - Kuruldukları ve yaşadıkları coğrafi bölgeler nerelerdir?
  - Kuruldukları ve yaşadıkları coğrafi bölgelerin özellikleri yaşamlarına nasıl yansımıştır?
  - Ekonomik faaliyetleri nelerdir?
  - Sosyokültürel özellikleri nelerdir?
  - Günümüze kadar ulaşan eserleri nelerdir?
  - Dünya kültürüne katkıları neler olmuştur?
- Öğrencilerin araştırmalarında elde ettikleri bilgilerden kısa notlar çıkarmalarını isteyiniz.
- Farklı kaynaklardan topladıkları bilgileri karşılaştırarak bilgilerin doğruluğunu analiz etmelerini sağlayınız.

3. Adım: Araştırma Sonrası

- **Ek-1'**deki karşılaştırma tablosunu öğrencilere dağıtınız.
- Öğrencilerden elde ettikleri bilgiler doğrultusunda tabloyu doldurmalarını isteyiniz. Tabloyu görsellerle zenginleştirmeleri gerektiğini söyleyiniz.
- Hazırladıkları tabloyu sınıf panosunda veya okulun web sitesinde paylaşmalarını sağlayınız.
- Değerlendirme bölümündeki çıkış kartını kullanarak öğrencilerden etkinlik sürecini değerlendirmelerini isteyiniz.

4. Adım: Değerlendirme

- Öğrencilerden aşağıda verilen çıkış kartını doldurmalarını isteyiniz.

3 Yaz (Öğrendiğiniz üç önemli bilgiyi yazınız.)	
➔	
➔	
➔	
2 Sor (Merak ettiğiniz iki soru yazınız.)	
➔	
➔	
1 Paylaş (Öğrendiklerinizin önemi hakkında düşüncenizi paylaşınız.)	
➔	

Ek-1

Bulgarlar

Siyasi .....
Sosyal .....
Askerî .....
Ekonomik .....
Dinî .....

Kırgızlar

Siyasi .....
Sosyal .....
Askerî .....
Ekonomik .....
Dinî .....

Sabarlar

Siyasi .....
Sosyal .....
Askerî .....
Ekonomik .....
Dinî .....

Hazarlar

Siyasi .....
Sosyal .....
Askerî .....
Ekonomik .....
Dinî .....

Türgişler

Siyasi .....
Sosyal .....
Askerî .....
Ekonomik .....
Dinî .....

Karluklar

Siyasi .....
Sosyal .....
Askerî .....
Ekonomik .....
Dinî .....

2. ETKİNLİK ADI DEĞİŞME / DÖNÜŞME

ETKİNLİĞİN AMACI	Öğrencilerin Emevilerin mevali politikası ve hilafetin saltanata dönüşmesi konularına ilişkin güvenilir genel ağlardan araştırmalar yaparak elde ettikleri sonuçları değerlendirmelerini, olumlu ve olumsuz yönleriyle çıkarımlarda bulunmalarını sağlamak.
ARAÇ GEREÇ VE MATERYALLER	• Ders kitabı • Tarih kitapları • Genel ağ erişimi olan bilgisayar • Genel ağ ve metinler üzerine hazırlanmış okuma materyalleri • Yazı malzemeleri
ZENGİNLEŞTİRME UYGULAMASI	Öğrencilerin Emevilerin mevali politikası ve hilafetin saltanata dönüşmesi konularına ilişkin genel ağda verilen kaynakları incelemeleri sağlanır. Öğrencilerin, ulaştıkları bilgilerden yola çıkarak bu politikaların Emeviler açısından avantajlarını ve dezavantajlarını T cetveli üzerinde değerlendirmeleri istenir.

Yönerge: *Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliğin gerçekleştirilmesini sağlayınız.*

1. Adım: Araştırma Öncesi

- Emevilerin mevali politikası ile hilafetin saltanata dönüşmesi konularına ilişkin aşağıda verilen kaynakları sınıfta öğrenciler ile birlikte inceleyiniz.

Emeviler ile ilgili kaynağı öğrencilere inceletmek için yandaki karekodu okutunuz.

Mevali politikasıyla ilgili kaynağı öğrencilere inceletmek için yandaki karekodu okutunuz.

Mevali ile ilgili kaynağı öğrencilere inceletmek için yandaki karekodu okutunuz.

Emeviler ile ilgili kaynağı öğrencilere inceletmek için yandaki karekodu okutunuz.

Hilafetle ilgili kaynağı öğrencilere inceletmek için yandaki karekodu okutunuz.

Emeviler Dönemi mevali politikasıyla ilgili kaynağı öğrencilere inceletmek için yandaki karekodu okutunuz.

- Aşağıdaki metinleri sınıfta öğrencilerin okumalarını sağlayarak öğrencilerden metinler üzerine düşünmelerini isteyiniz.

Okuma Metni-1

İLK DÖNEM ARAP TOPLUMUNDA MEVALİ ANLAYIŞI

"Mevali terimi ilk olarak İslami fetih hareketlerinden sonra kendi istekleriyle Müslüman olan doğuda İranlılar ve Türkler'in, Kuzey Afrika ve Endülüs'te Berberilerin, Mısır'da Kıptilerin oluşturduğu toplumları ifade etmek için kullanılmıştır. (...)

Hz. Peygamber, Arap-Mevla arasındaki ayrımı ortadan kaldırarak Mevali anlayışından yüz çevirmiştir. Nitekim Hz. Peygamber Ahmed b. Hanbel'in (...) hadis kitabında yer alan bir hadisinde şöyle buyurmuştur: "Ey insanlar! Şunu iyi bilin ki, Rabbiniz birdir, atanız da birdir. Arap'ın Arap olmayana, Arap olmayanın Arap'a; beyazın siyaha, siyahın beyaza takva dışında bir üstünlüğü yoktur." (...)

Hz. Peygamber'in önemli idari görevlere Mevali olan sahabeleri bizatihi atadığını bilmekteyiz. Şüphesiz Hz. Peygamber, bu atamaları yaparken kişilerin nesebine ve kabilesine göre değil Nisa suresi 58. Ayete göre yapmıştır. İlgili ayete Allah şöyle buyurmaktadır: "Allah size, emanetleri mutlaka ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder." Öyle ki Hz. Peygamber kendisinin katılmadığı askeri harekâtlara (seriyye) kölelikten gelen sahabeleri görevlendirmiştir. (...)

Hz. Peygamber'in ordu komutanlığı ve idari görev dışında Arap-Mevla ayrımını yapmadığını Arap-Mevali arasında yaptırdığı evliliklerden de anlamaktayız. Nitekim Hz. Peygamber, kölesi Zeyd b. Harise'yi, halası Ümeyye'nin kızı Zeynep bintü Cahş ile nikâhlamıştır.

Medine'de Ensar ve Muhaciri kardeş olarak ilan ederek toplumsal dayanışmaya ehemmiyet gösteren Hz. Peygamber, veda hutbesinde bu dayanışmayı ashabına son kez şöyle vurgulamıştır:

"Ey insanlar, muhakkak ki Allah, cahiliye döneminde babalarınızla övünmenizi, Arabın aceme karşı gururlanmasını ve kendisini üstün görmesini kaldırdı. Şüphesiz ki üstünlük ancak takva ile olur. Hepiniz âdemsiniz, Âdem ise topraktan yaratılmıştır." (...)

Sonuç olarak cahiliye dönemi Arap toplumunda var olan bu anlayışa Hz. Peygamber, Arap ve Acem ayrımı yapmaksızın toplumsal eşitliği ön plana çıkartarak Müslümanları kardeş ilan ederek son vermiştir.

Mevali anlayışı, (...) Hz. Peygamber dönemi dışında cahiliye öncesi ve sonrası özellikle Emeviler döneminde daha belirgin bir hal almıştır. (...) Mevaliler, İslamiyet'i kabul etmelerine rağmen Araplar ile statü bakımından asla denk kabul edilmemişlerdir. Araplar, Mevali anlayışını o kadar ileri boyutlara taşımışlardır ki bir Arap, Mevali'nin arkasından namaz kılamaz, onlarla gezemez ve evlenemezdi. (...) Emeviler döneminde Araplar, Mevalileri sürekli dışlamışlardır. Öyle ki, yemek yerken kendi sofralarına Mevalilerin oturmalarına izin vermeyerek ayakta bekleten Araplar, künye kullanmak asaleti simgelediği için Mevalilerin kullanmalarına izin vermemişlerdir. (...) Mevaliler'den bazıları idari görevler de yer almalarına rağmen Araplardan oluşan ordunun başına ordu komutanı olarak getirilmemişlerdir.

Murat ERKOÇ, *İlk Dönem Arap Toplumunda Mevali Anlayışı*

(Metin aslına sadık kalınarak alınmıştır.)

Okuma Metni-2

EMEVİLER (ÜMEYYE OĞULLARI DEVLETİ)

Emevi devleti kurucusu ve ilk hükümdar ve halifesi Muaviye'ydi. Ümeyye Oğulları'nın halifeliği Raşid Halifelerin halifelik anlayış ve biçiminden farklıdır. Raşid Halifeler döneminde halifeler, nefislerini dünyevi arzu ve hırslardan arındırmış, tüm çabalarını öte dünya ve hesap verme düşüncesiyle sınırlandırmış, daima halkın iyilik ve rahatı için çırpınan kişilik ve özellikleriyle sivrilmişlerdi. Emeviler devrinde ise hilafet dünyevi bir saltanat biçimine döndü. Raşid Halifeler zamanında halife, saf ve temizlik, doğruluk ve adaletle kendini halka sevdirerek, hakimiyet ve otoritesini yürütürken, Emeviler devrinde, vaziyet

ve ortama göre hareket ediyor, halkı korkutarak veya para ve ihsanlarla satın alarak kendilerine destekçi yapıyor ve bu şekilde hükümlerini sürdürüyorlardı. Bunun nedeni, hilafeti ele geçiren Muaviye'nin Hulefa-i Raşidin gibi, yalnızca ahiret saadeti amacıyla hilafeti talep etmemesidir. Muhtemelen Şam'da, elinde bulunan büyük zenginlik olmasaydı, Muaviye halifeliği ele geçirmekte başarılı olamayacaktı. Halifeliği elde edince etrafa mal ve para dağıtarak kendi yandaşlarının maaşlarını da artırmıştı. (...)

Muaviye'nin İslam devleti bünyesinde yaptığı yeniliklerden biri de, öteden beri seçimle belirlenen halifelik makam ve kurumunu, kendi soyu için ırsi bir şekle çevirmesidir. Başlangıç olarak önce kendisi oğlu Yezit'e biat ettikten sonra, halkı da onun veliatlığına biat etmeye davet etti.

Corci Zeydan (Korçi Zeydın), *İslam Uygarlıkları Tarihi*
(Metin aslına sadık kalınarak alınmıştır.)

2. Adım: Etkinlik Süreci

- Öğrencilerden araştırmalarını derinleştirmelerini ve **Ek-1**'deki çalışma kâğıdındaki yönergeleri izleyerek çalışmalarını sürdürmelerini isteyiniz.
- **Ek-1**'deki çalışma kâğıtlarını çoğaltıp öğrencilere dağıtınız.
- Öğrencilere araştırmalarını tamamlamak ve çalışma kâğıdındaki soruların cevaplarını yazmak için 1 hafta süreleri olduğunu hatırlatınız.

3. Adım: Değerlendirme

- Öğrencilerden aşağıda verilen çıkış kartını doldurmalarını isteyiniz. Öğrencilere geri bildirimlerde bulunarak ve gerekli yerlerde düzeltmeler yaparak etkinliği tamamlayınız.

3 Yaz (Öğrendiğiniz veya önemli bulduğunuz üç unsuru yazınız.)	
➔	
➔	
➔	
2 Sor (Konuyla ilgili hâlâ merak ettiğiniz veya daha fazla bilgi almak istediğiniz hususlara yönelik iki soru yazınız.)	
➔	
➔	
1 Paylaş (Araştırma sonucu öğrendiğiniz bilgilerle ilgili bir görüşünüzü paylaşınız.)	
➔	

Ek-1

ÇALIŞMA KÂĞIDI

1. Emeviler dönemine ait mevali politikası ve hilafetin saltanata dönüşmesi konularını ele alarak bir kavram haritası ya da zihin haritası oluşturunuz. Haritanızda aşağıdaki kavramlara mutlaka yer veriniz.

Emevi Yönetimi	Mevali Politikası	Hilafetin Saltanata Dönüşmesi
Toplumsal Tepkiler	Uzun Vadeli Etkiler	Adalet ve Eşitlik

2. Haritanızdaki kavramlar arası ilişkileri ifade eden bir metin yazınız.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. "Adalet ve Eşitlik" kavramını Emevi yönetimiyle ilişkilendirdiğinizde, bu ilişkinin mevali politikası üzerindeki etkilerini kavram/zihin haritanızdaki bağlantılar üzerinden açıklayınız.

.....
.....
.....
.....
.....

4. Hilafetin saltanata dönüşmesinin İslam dünyasında yol açtığı uzun vadeli değişiklikleri neden ve sonuçlarıyla birlikte değerlendiriniz.

.....
.....
.....
.....
.....

5. Emevilerin mevali politikası, sosyal adalet ve eşitlik ilkeleri açısından nasıl değerlendirilebilir?

.....
.....
.....
.....
.....

6. Emevilerin mevali politikası adalet prensipleri çerçevesinde nasıl değerlendirilebilir? Bu politikanın adaleti hakkındaki görüşünüzü tarihsel verileri kullanarak açıklayınız.

.....
.....
.....
.....
.....

7. Hilafetin saltanata dönüşmesi sürecinde liderlerin sergilediği mütevazılık veya kibir, toplum üzerinde nasıl bir etki yaratmıştır? Tarihsel örnekler üzerinden açıklayınız.

.....
.....
.....
.....
.....

8. Aşağıdaki T tablosunu, mevali politikası ile hilafetin saltanata dönüşmesinin avantaj ve dezavantajlarını belirterek doldurunuz.

Avantajlar	Dezavantajlar
.....	.....

3. ETKİNLİK ADI TÜRK TARİHİNDE DÖNÜM NOKTASI

ETKİNLİĞİN AMACI	Öğrencilerin Türklerin İslamiyet'i kabul etme süreçlerini ve İslam medeniyetine etkilerini açıklayabilmesini sağlamak.
ARAÇ GEREÇ VE MATERYALLER	• Genel ağ erişimi olan bilgisayar • Tarih kitapları • Ders kitabı • Yazı malzemeleri
ZENGİNLEŞTİRME UYGULAMASI	Öğrencilerin Türklerin İslamiyet'i kabulü, Abbasiler Devleti'ndeki rolü ve İslam medeniyetine katkılarına dair tarihsel araştırma yapmaları ve ulaştıkları veriler doğrultusunda konuya ilişkin poster hazırlamaları sağlanır.

Yönerge: *Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliğin gerçekleştirilmesini sağlayınız.*

1. Adım: Araştırma Öncesi

- Öğrencileri araştırma yapacakları konular hakkında bilgilendiriniz.
- Öğrencilerin kullanacakları kaynaklar hakkında gerekli açıklamaları yapınız. Öğrencilerin konuyla ilgili birincil kaynaklar, gov ve edu uzantılı çevrim içi kaynaklar, kitaplar ve dergilerden yararlanarak araştırma yapmalarını isteyiniz.
- Öğrencilere araştırma sonucu elde edilen verileri organize ederek bir poster hazırlayacaklarını belirtiniz.
- Hazırlayacakları posterin etkinlik sonunda verilen kontrol listesi ile değerlendirileceğini söyleyiniz.

2. Adım: Araştırma Süreci

Öğrencilerden;

- Türklerin İslamiyet'i Kabulü,
- Talas Savaşı,
- Abbasiler Dönemi'nde İslam Devleti'ndeki Gelişmeler,
- Türklerin İslam Medeniyeti İçindeki Askerî ve Siyasi Rolleri,
- Türklerin Abbasi Devlet Yönetimindeki Etkisi,

- Samarra Şehrinin Kuruluş Nedenleri,
- Avasım Şehirlerinin Kuruluş Nedenleri ve Yapısı,
- Mısır ve Hindistan'da Kurulan Türk-İslam Devletleri ile Türklerin Abbasi Devlet Yönetimindeki Etkileri Arasındaki İlişki,
- Türklerin İslamiyet'i Kabul Etmelerinin Başlıca Nedenleri,
- İslamiyet'in Türk Devlet ve Toplum Yapısına Etkisi,
- Türk İslam Devletleri (Karahanlılar, Gazneliler, Büyük Selçuklu Devleti, Beylikler, Osmanlı Devleti),
- Türklerin İslamiyet'e Siyasi ve Askerî Alanda Yaptığı Hizmetleri,
- Türklerin İslam Medeniyetine Katkıları (Eğitim, bilim, sanat ve mimari)

konularını detaylıca araştırmalarını isteyiniz.

- Öğrencilere araştırma sürecinde kritik gördükleri bilgileri not almaları gerektiğini ifade ediniz.
- Öğrencilerin elde ettikleri bilgileri kronolojik olarak düzenlemelerini sağlayınız.

3. Adım: Poster Hazırlama

- Öğrencilerin yaptıkları araştırma sonuçlarından hareketle bir poster tasarlamalarını isteyiniz.
- Öğrencilerden posteri hazırlarken konunun önemini vurgulayan görseller, çizimler ve haritalarla hazırlayacakları poster çalışmalarını desteklemelerini isteyiniz.

Öğrencilerden hazırlayacakları posterde;

- Abbasilerin eşitlikçi politikası,
- İslamiyet ve Türk kimliği,
- Talas Savaşı,
- Tarihi kişilikler: Satuk Buğra Han - Hoca Ahmet Yesevi,
- İlk yazılı eserler: Dîvânü Lugâti't-Türk, Divan-ı Hikmet, Kutadgu Bilig, Atebetü'l-Hakâyık ,
- Samarra şehri,
- Karahanlılar,
- Türk-İslam âlimleri,
- Nizamiye Medreseleri

gibi başlıkları vurgulamalarını isteyiniz.

- Öğrencilere poster tasarlama süreci ile ilgili aşağıda verilen noktalar hakkında gerekli uyarıları yapınız.

Dikkat edilecek hususlar:

- Arka zemin açık renkte, beyaz-gri tonlarında kullanılmalıdır.
- Zeminde karışık renklerin ve resimlerin kullanılmaması önemlidir.
- Poster en az 2-3 metre uzaktan rahatça okunabilmelidir.
- Poster net bir mesajı ifade etmelidir. Metindeki veriler tekrarlanmamalıdır.
- Poster görsel açıdan zengin olmalıdır. Kullanılacak görsellerin çözünürlük kalitesi iyi olmalıdır.
- Posterde kullanılan metinler kısa ve öz olmalıdır.
- Posterde kullanılan yazı karakteri sıradan seçilmemelidir. Posterde dikkat çekici yazı tipleri kullanılmalı fakat bu yazı tipleri metni okumayı zorlaştırmamalıdır.
- Postere katkısı olmayan tablolardan kaçınılmalıdır.
- Kısaltmalardan kaçınılmalıdır.
- Kullanılan her türlü sembolün açıklaması verilmelidir.

- Öğrencilerden hazırladıkları posteri kendilerine verilen süre içerisinde tamamlayarak sınıf ortamında sunmalarını isteyiniz.
- Öğrencilerden sunumlarında araştırma sürecini de açıklamalarını isteyiniz.

4. Adım: Değerlendirme

- Öğrencilerin hazırladıkları posterleri kontrol listesi aracılığıyla değerlendiriniz.
- Öğrencilerden çalışmalarını değerlendirebilmeleri için **Ek-1'**de verilen öz değerlendirme formunu doldurmalarını isteyiniz.

Adı Soyadı:
Sınıfı-Numarası:

KONTROL LİSTESİ

DEĞERLENDİRME KRİTERİ	Evet	Kısmen	Hayır
Poster, belirtilen başlıkları (Abbasilerin eşitlikçi politikası, İslamiyet ve Türk kimliği, Talas Savaşı vb.) içeriyor mu?			
Araştırma sonuçları net ve anlaşılır bir şekilde posterde sunulmuş mu?			
Poster, konunun önemini vurgulayan görseller, çizimler ve haritalarla desteklenmiş mi?			
Kullanılan bilgiler doğru ve güvenilir kaynaklara dayanıyor mu?			
Poster, uzaktan kolayca okunabiliyor mu?			
Posterin renk seçimi okunabilirliği artıracak şekilde yapılmış mı?			
Kullanılan görsellerin çözünürlük kalitesi yüksek mi?			
Poster, sunum sırasında etkili bir şekilde tanıtılmış mı?			
Öğrenci, araştırma sürecini sunumunda açıklamış mı?			
Poster genel olarak etkili ve dikkat çekici mi?			
Poster, konuyu iyi bir şekilde özetliyor mu?			

Öğretmen Notları:

Ek-1

Öz Değerlendirme Formu

Adı Soyadı:

Sınıfı-Numarası:

Aşağıda verilen ifadeler, kendi çalışmanız hakkında belirlemeler yapmanız için düzenlenmiştir. Çalışmanızla ilgili ifadeler size uygun değilse "Hayır"ı biraz uygunsa "Kısmen"i çok uygunsa "Evet"i işaretleyiniz. Tüm ifadeleri işaretlemeyi unutmayınız.

		Evet	Kısmen	Hayır
1	Türklerin İslamiyet'i kabulü, Abbasiler Devleti'ndeki rolü ve İslam medeniyetine katkılarıyla ilgili yeterli düzeyde araştırma yaptım.			
2	Türklerin Abbasi Devleti'ndeki rolünü kavradım.			
3	Türklerin İslam medeniyetine katkılarıyla ilgili yeni bilgiler edindim.			
4	Poster çalışmasını görsel materyallerle destekledim.			
5	İlgi çekici bir poster hazırladım.			
6	Hazırladığım posterde yazım kurallarına dikkat ettim.			
7	Poster çalışmasını severek yaptım.			

Açıklama: Aşağıdaki soruları çalışmayla ilgili görüşlerinize de yer vererek cevaplayınız.

Araştırma sırasında şu bilgileri öğrendim:

Poster hazırlama çalışması sırasında şu noktalarda zorlandım:

4. ETKİNLİK ADI: MISIR'DA VE HİNDİSTAN'DA KURULAN İLK TÜRK DEVLETLERİ

ETKİNLİĞİN AMACI	Öğrencilerin Mısır ve Hindistan'da kurulan ilk Türk devletlerinin özelliklerini karşılaştırmalarını sağlamak.
ARAÇ GEREÇ VE MATERYALLER	• Ders kitabı • Tarih kitapları • Genel ağ erişimi olan bilgisayar • Sınıf panosu veya okulun web sitesi
ZENGİNLEŞTİRME UYGULAMASI	Öğrencilerden Mısır ve Hindistan'da kurulan ilk Türk devletlerini araştırarak ulaştıkları bilgileri bir tarih şeridi üzerinde göstermeleri istenir.

Yönerge: *Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliğin gerçekleştirilmesini sağlayınız.*

1. Adım: Etkinlik Öncesi

- Aşağıdaki haritada Mısır ve Hindistan'ın Dünya üzerindeki yerini gösteriniz ve bu bölgelerin stratejik önemini vurgulayınız.

Harita 1: Dünya Haritası

.....

.....

.....

.....

.....

Harita 2: Baharat Yolu

- Öğrencilerden yukarıda verilen Baharat Yolu'nun haritasını detaylı bir şekilde incelemelerini isteyiniz. Öğrencilerin bu yolun Doğu ile Batı arasındaki ekonomik ve kültürel alışverişlerdeki rolünü, Mısır ile Hindistan'daki Türk devletlerine etkisini tartışmalarını sağlayınız.
- Öğrencilere Mısır ve Hindistan'ın jeopolitik konumunun bu bölgede kurulan Türk devletlerini nasıl etkilediği sorunuz ve düşüncelerini belirtmelerini söyleyiniz.

2. Adım: Araştırma Süreci

- Öğrencilerden Mısır ve Hindistan'da kurulan Türk devletlerini detaylı bir şekilde araştırmalarını isteyiniz.
- Öğrencilere sadece temel bilgilerin değil, aynı zamanda bu devletlerin uyguladığı siyasi stratejiler, ekonomik yapılar, askerî ve dinî özelliklerin de incelenmesi gerektiğini belirtiniz.
- Öğrencileri birincil kaynaklardan (tarihsel belgeler, antlaşmalar, dönemsel yazılar) faydalanmaları için teşvik ediniz.
- Öğrencilerden Baharat Yolu'nun ve diğer ticaret yollarının bu devletlerin güç dinamikleri üzerindeki etkilerini incelemelerini isteyiniz.
- Öğrencilerden Mısır ve Hindistan'daki Türk devletlerini karşılaştırmalarını ve bu devletlerin jeopolitik çevrelerinin devletlerin gelişimini nasıl etkilediğini incelemelerini isteyiniz.
- Öğrencilerden her devletin karşılaşabileceği zorlukları ve fırsatları belirleyerek bunları incelemelerini isteyiniz.
- Öğrencilerden **Ek-1**'de verilen tabloyu doldurmalarını isteyiniz.

3. Adım: Gelişmiş Tarih Şeridi Oluşturma

- Öğrencilerden araştırma sonuçlarından ve **Ek-1**'den yararlanarak tarih şeridi tasarlamalarını isteyiniz.
- Öğrencilerden sadece tarihleri ve olayları değil, aynı zamanda aşağıdaki konuları da içeren gelişmiş bir tarih şeridi oluşturmalarını isteyiniz.
  - Anahtar figürler ve bu figürlerin devlet tarihindeki rolleri
  - Kültürel, ekonomik ve askerî başarıların en yüksek olduğu dönemler
  - Bu devletlerin sınırlarının en geniş olduğu dönemler
  - Önemli savaşlar, antlaşmalar ve güç değişiklikleri
  - Önemli mimari, bilimsel ve sanatsal başarılar

- Öğrencilerin haritalar, görseller, kritik açıklamalarla zenginleştirilmiş bir tarih şeridi oluşturmasını ve belirli olayların daha geniş tarihsel bağlamı nasıl şekillendirdiğine dair analizler yapmasını sağlayınız.
- Öğrencilerden tarih şeridini harita ve görsellerle zenginleştirmelerini isteyiniz.
- Öğrencilerin olayların kronolojik sırasını doğru bir şekilde yansıttığından emin olunuz.
- Öğrencilerin hazırladıkları tarih şeridini sınıf panosunda veya okulun web sitesinde paylaşmalarını sağlayınız.

4. Adım: Sunum ve Yansıtma

- Öğrencilerden oluşturdukları tarih şeridini sınıfta sunmalarını ve araştırmalarından elde ettikleri en önemli bulguları paylaşmalarını isteyiniz.
- Öğrencilerin bulgularının daha geniş tarihsel temalar üzerindeki etkilerini tartışmaya yönelik sınıf içi bir tartışma oturumu düzenleyiniz. Özellikle imparatorluklar, kültürel değişim ve devletlerin mirası gibi konulara odaklanınız.

5. Adım: Değerlendirme

- Öğrencilerden aşağıda verilen çıkış kartını doldurmalarını isteyiniz.

3 Yaz (Öğrendiğiniz üç önemli bilgiyi yazınız.)
➔
➔
➔
2 Sor (Araştırma sırasında ortaya çıkan ve henüz cevaplanmamış iki soru yazınız.)
➔
➔
1 Paylaş (Bu tarihî devletlerin günümüz meselelerine etkisi hakkında bir düşünce paylaşınız.)
➔

Genişletme Etkinliği: Daha fazla çalışma yapmak isteyen öğrenciler, araştırdıkları Türk devletlerinden birini seçip bu devletin modern tarihteki mirası ve tarihî olayların günümüzdeki jeopolitik ve kültürel dinamikler üzerindeki etkisi hakkında bir makale yazabilirler.

Ek-1

Mısır'da kurulan Türk devletleri

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Devletin siyasi özellikleri

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Devletin ekonomik özellikleri

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Devletin sosyokültürel özellikleri

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Devletin askerî özellikleri

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Hindistan'da kurulan Türk devletleri

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Devletin siyasi özellikleri

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Devletin ekonomik özellikleri

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Devletin sosyokültürel özellikleri

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Devletin askerî özellikleri

.....
.....
.....
.....
.....
.....

5. ETKİNLİK ADI BİR TÜCCARIN ANILARI

ETKİNLİĞİN AMACI	Öğrencilerin Orta Çağ'da ticaretin toplumlar üzerindeki etkileri hakkında sorgulama yapmalarını sağlamak.
ARAÇ GEREÇ VE MATERYALLER	• Ders kitabı • Tarih kitapları • Yazı malzemeleri • Sınıf panosu veya okulun web sitesi • Genel ağ erişimi olan bilgisayar
ZENGİNLEŞTİRME UYGULAMASI	Öğrencilerden kendini Orta Çağ'da yaşayan bir tüccarın yerine koyarak tüccarın taşıdığı mallar, kullandığı paralar, yaşadığı tehlikeler ve karşılaştığı kültürel ögelerle ilgili bir gezi yazısı yazmaları istenir.

Yönerge: *Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliğin gerçekleştirilmesini sağlayınız.*

1. Adım: Etkinlik Öncesi

- Çalışmanın öncesinde öğrencilere kendilerini Orta Çağ'da yaşayan bir tüccarın yerine koyarak tüccarın taşıdığı mallar, kullandığı paralar, yaşadığı tehlikeler ve karşılaştığı kültürel ögelerle ilgili bir gezi yazısı kurgulayacaklarını belirtiniz.
- Öğrencilere etkinliğin amacını belirterek onların tarihsel bilginin üretim sürecine ilişkin çıkarımlarda bulunmalarını ve bu çıkarımları birleştirerek bir gezi yazısı yazmalarını isteyiniz.
- Öğrencilerden oluşturacakları gezi yazısı için aşağıda verilen metni okumalarını isteyiniz.

Okuma Metni

Ticaret

Yaklaşık yüz yıl, belki de daha uzun bir süre boyunca Akdeniz'i Uzakdoğu'ya bağlayan büyük eksenin, Mezopotamya, İran, Mâverâünnehir (Sogdiyan) ve Tarım havzasının kuzeyinde ve güneyinde sıralanan ve Singan-fu'ya (eskiden Çang-an) varan Serinde vahalarından (günümüzde Sin-kiang) geçtiğine inanılıyordu. XIX. yüzyılda bir Alman, geçip giden değerli mala atfen bu yolu "İpek Yolu" olarak adlandırmıştı. Aslında ipek Çin'de para birimi değeri taşıyan bir maldı. Almanın bu önerisi büyük bir kabul görmüştür.

Aslında ipek bu yoldan geçen tek ürün değildi, özellikle de önce İran'ın sonra da Bizans'ın (en azından 551'den soma) ipekböceği kozacılığının sırrını keşfedip ipek üretmeye başlamalarından soma baharatlar, misk, Sibirya kürkleri, madenler, deri ve her türden tekstil ürünü, değerli taşlar, yeşimtaşı, lakeler, porselenler ve daha pek çok ürün ticari açıdan belki de ipekten çok daha önemli hale gelmişti. İpek Yolu her şeyden önce dinlerin yolu olmuştur: başta Budizmin, sonra Manizmin, Hıristiyanlığın ve son olarak da İslamiyetin. Dindar misyonerler vaaz vermek için bir ülkeden diğerine bu yol boyunca dolaşıp durmuşlardır. Bu yolun öneminin bir diğer nedeni de otlaklara dönüştürmek için fazla verimli topraklar olan vahaları birbirinden ayıran çorak çöllerden (en fazla yirmi insan ve dört beş hayvan, özellikle de eşekten oluşan) küçük kafilelerin geçebilmesine rağmen devasa kervanların geçememesidir; bozkır yollarından geçen kervanların bazılarında 3000 deve ve 5000 kişi olurdu. Bu kervan

ticareti büyük bir olasılıkla tarihöncesi dönemden beri bu biçimde yürüyordu. Bu yollar Moğolistan, Yenisey Vadisi ve Çin'i, Balkaş Gölünün hem güneyinden hem de kuzeyinden geçerek Yakındoğu'ya bağlıyor ve kaçınılmaz olarak Sogdiyan'a, Harezm'e varıyorlardı. Buralarda da Afganistan üzerinden Hindistan'dan gelen yollarla birleşiyorlardı. Daha soma Hazar Denizinin kuzeyinden ve güneyinden batıya doğru yöneliyorlardı.

Tüm göçebe halklar, İranlıların bölgesine varana kadar olan kuzey yollarını denetimleri altında tutuyorlardı.(...) Deve, at, sığır yetiştiricisi olan bu halklar hemen hemen tüm malların taşımacılığını yapıyorlardı. Hatta elimizdeki birkaç kanıttan yola çıkarak bu malların alımlarını ve satımlarını da yapıyorlardı diyebiliriz.

Bu uluslararası ticaret, koşullar elverdiğinde, Orta Asya'daki tüm sınırları ortadan kaldırarak sanıldığından çok daha kısa bir surede gerçekleşiyordu: örneğin Sogdiyan'dan yola çıkıp iki ayda Moğolistan ya da Pekin'e varmak mümkündü. . Bu yolu kullananlar, coğrafi ve demografik açıdan bu uzak ülkeler hakkında çok fazla bilgi ediniyorlar ve fetih ordularının ve yolculuk eden insan topluluklarının doğal rehberleri oluyorlardı. Dolayısıyla işgaller rastgele bilgilerle değil, oldukça iyi bir donanımla yapılıyordu. Tüccarlar ile komutanlar ve boy liderleri arasındaki bu bilgi alışverişi, büyük göç olaylarının nedenlerini de yöntemlerini de daha iyi anlamamızı sağlamaktadır.

Jean- Paul ROUX, *TÜRKLERİN TARİHİ Pasifik'ten Akdeniz'e 2000 Yıl*

(Metin aslına sadık kalınarak alınmıştır.)

- Öğrencilerin amaca uygun bir çalışma yapabilmeleri için gezi yazısının kurallarını belirtiniz.
- Öğrencilere gezi yazısı çalışmalarının **Ek-1**'de verilen gezi yazısı öz değerlendirme formuna göre yapılacağını bildiriniz.
- Etkinliğe başlamadan önce öğrencilere aşağıdaki kuralları okuyunuz.
  - Yazınızın en az yirmi en fazla elli cümleden oluşması gerektiğini unutmayınız.
  - Gezi yazınıza içerikle uyumlu çarpıcı bir başlık yazınız.
  - Yazım sürecinin başlamasından sonra sınıf kurallarına uymaya devam ediniz.
  - İçeriğinizi oluştururken bilimsellikten uzaklaşmayınız.
  - Yazınızda olayın gerçekleştiği zamana, mekâna ve tüccarın rolüne uygun detaylar vermeye dikkat ediniz.
  - Yazınızın anlaşırlığını arttırmak ve dikkat çekici olmasını sağlamak için ücretsiz uygulamalardan yararlanarak haritalar, illüstrasyonlar veya görseller kullanınız.
  - Çalışmanızı sizden istenilen süre içinde teslim ediniz.

2. Adım: Çalışma Öncesi Kurgu Hazırlığı

- Öğrencilere bu süreçte bilgilerini hayal güçleriyle birleştirmeleri ve oluşturacakları gezi yazısının tutarlılık içinde olması gerektiğini ifade ediniz.

• Öğrencilere bakış açısı kazandırmak için aşağıdaki atasözlerini okuyunuz.

> • Irak yerin haberini kervan getirir.
> • Uzak yerin salığını kervan getirir.
> • Yol bilen kervana katılmaz.
> • Kervan yolda düzülür.
> • Kuş uçmaz kervan geçmez.

Öğrencilere, okuduğunuz atasözlerini düşünmeleri için zaman veriniz. Daha sonra öğrencilere aşağıdaki soruları yöneltiniz.

• Okunan atasözleri Orta Çağ'da kervan ticaretinin hangi yönlerini vurgulamaktadır?

• "Kuş uçmaz, kervan geçmez." atasözü ticareti hangi yönlerden önemli kılmaktadır?

Aşağıda iki harita verilmiştir. Harita 3'te Orta Çağ'da başlıca ticaret yolları, Harita 4'de günümüzde Uzak Doğu'dan Avrupa'ya uzanan ticaret yolları yer almaktadır.
Öğrencilerden verilen görselleri incelemelerini isteyiniz.

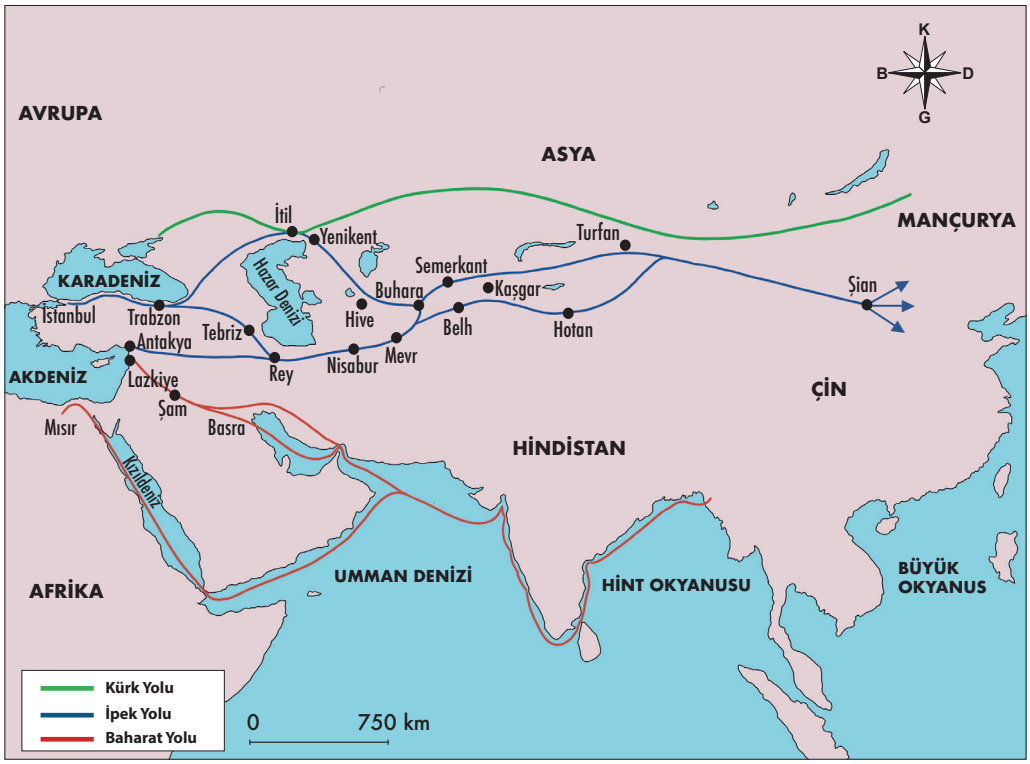

Harita 3: Orta Çağ'ın başlıca ticaret yollarından Kürk, İpek ve Baharat yolları

Harita 4: *Uzak Doğu'dan Avrupa'ya ticaret yolları*

Yapılan incelemenin ardından öğrencilere şu soruları yöneltiniz.

- Orta Çağ'dan günümüze ticaret yolları nasıl bir değişim göstermiştir?
- Günümüz Türkiye'sinin ticaretteki rolünü görsellere göre yorumlayınız.

• Öğrencilerden oluşturacakları gezi yazısında;

- Kullandığı ticaret yolu,
- Ticaretini yaptığı ürünler,
- Ticarette kullandığı paranın cinsi ya da birimi,
- Ticaret yolunda karşılaştığı tehlikeler,
- Ticaret yoluyla kültürel etkileşimin sağlanmasında tüccarların üstlendiği görevlerin neler olduğu

konularına yer vermelerini isteyiniz.

• Çalışma sürecinde öğrencilerin kendilerini rahat hissedebilecekleri bir sınıf ortamı oluşturunuz.

• Süreç içinde sorulan sorulara kısa ve net cevaplar veriniz.

3. Adım: Değerlendirme

• Öğrencilerden hazırladıkları çalışmayı değerlendirmelerini sağlamak için **Ek-1**'de verilen öz değerlendirme formunu doldurmalarını isteyiniz.

• Hazırlanan çalışmaları değerlendirmek amacıyla **Ek-2**'de verilen gezi yazısı değerlendirme formunu doldurunuz. Puanlanan formun sonuçlarını öğrencilere bildiriniz.

• Eksik ve yanlış bilgileri gerekli dönütleri vererek düzeltiniz.

Ek-1

Öz Değerlendirme Formu

Adı Soyadı:

Sınıf-Numarası:

Bu form kendinizi değerlendirmeniz amacıyla hazırlanmıştır. Çalışmalarınızı en doğru yansıtan seçeneği işaretleyiniz. Bu öz değerlendirme formundan en yüksek 18, en düşük 6 puan alabilirsiniz.

BECERİLER		Dereceler		
		Her zaman (3)	Bazen (2)	Hiçbir zaman (1)
1	Yönergeyi izledim.			
2	Araştırmada bilgilerimi hayal gücümle birleştirdim.			
3	Çalışmamı verilen sürede tamamladım.			
4	Çalışmam bana yeni bakış açısı sağladı.			
5	Anlamadığım yerlerde öğretmenime danıştım.			
6	Hazırladığım ürünü sınıfla paylaştım.			

Aşağıdaki maddeleri yaptığınız performans çalışmasını dikkate alarak cevaplayınız.

1. Bu performans çalışmasından neler öğrendim?

.....
.....
.....
.....
.....

2. Bu çalışma sırasında en iyi yaptığım şeyler:

.....
.....
.....
.....
.....

3. Bu çalışma sırasında en çok zorlandığım bölümler:

.....
.....
.....
.....
.....

Ek-2

Gezi Yazısı Değerlendirme Formu

Adı Soyadı:

Sınıfı-Numarası:

Bu form not verme amacıyla oluşturulmamıştır. Aşağıdaki maddelere göre ürünü inceleyip puanlayarak ürünün eksik ve yanlış kısımlarıyla ilgili öğrencilere dönüt veriniz. Form 10 maddeden oluşmaktadır. Her madde için 1 ile 10 arasında puanlama yapabilirsiniz.

	Ölçütler	Puan
1	Başlık konuyla ilgili olup dikkat çekicidir.	
2	Etkili bir başlangıç yapılmıştır.	
3	Sonuç kısmı çarpıcı bir anlatımla sonlandırılmıştır.	
4	Bilimsel hatalara yer verilmemiştir.	
5	İllüstrasyonlar, haritalar veya görsellerden yararlanılmıştır.	
6	Özgün bir anlatıma sahiptir.	
7	Akıcı ve anlaşılır dil kullanmıştır.	
8	Yazım kurallarına uyulmuştur.	
9	Noktalama işaretleri doğru kullanılmıştır.	

Öğretmenin gezi yazısıyla ilgili görüşleri:

6. ETKİNLİK ADI İSLAM MEDENİYETİNİN İZLERİ

ETKİNLİĞİN AMACI	Öğrencilerin İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesine yapacakları sanal geziyle ulaştıkları eserler aracılığıyla İslam medeniyetinin insanlığa katkılarını öğrenmelerini ve belirledikleri bir eseri modelleyerek paylaşmalarını sağlamak.
ARAÇ GEREÇ VE MATERYALLER	• Ders kitabı • Tarih kitapları • Yazı malzemeleri • Model için belirlenen malzemeler • Sınıf panosu veya okulun web sitesi • Genel ağ erişimi olan bilgisayar
ZENGİNLEŞTİRME UYGULAMASI	Öğrencilerden İslam medeniyetinin insanlığa katkılarını örneklendirebilmeleri amacıyla İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesine sanal gezi yapmaları istenir. Ulaştıkları bilgilerden yola çıkarak tarihsel kaynak/kanıt analiz formunu doldurmaları veya seçtikleri bir nesneyi modellemeleri sağlanır.

Yönerge: *Aşağıdaki adımları takip ederek etkinliğin gerçekleştirilmesini sağlayınız.*

1. Adım: Sanal Müze Ziyareti Öncesi

- İslam medeniyetinin insanlığa katkılarını konu alan kitapları sınıfa getirip öğrencilere tanıtınız.
- Tanıttığınız eserlerden İslam medeniyetinin insanlığa katkılarıyla ilgili daha önce belirlediğiniz bölümleri öğrencilere okuyunuz.
- Öğrencilere sanal müze gezisi yapılacağını bildiriniz. Öğrencilerin bu gezi sonrasında belirledikleri bir eseri modelleyeceklerini belirterek gerekli araç ve gereçleri temin etmeleri gerektiğini ifade ediniz.
- Öğrencilerden gezecekleri İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi ile ilgili **Ek-1**'de verilen metni okumalarını isteyiniz.
- Öğrencilere yapacakları sanal müze gezisinde nelere dikkat etmeleri gerektiğini belirtiniz.
  - Öğrencilere sanal müze gezisinde dikkatlerini çeken eserleri not almaları gerektiğini belirtiniz.
  - Alınan notların sanal müze gezisini değerlendirmek için swot analizi yaparken kullanılacağını ifade ediniz.

2. Adım: Sanal Müze Ziyareti

- Öğrencilerin yanda verilen karekodu okutarak İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesini sanal ortamda gezmelerini isteyiniz.

- Öğrencilerin sanal müze gezisini değerlendirmelerini sağlamak için aşağıdaki swot analizi formunu doldurmalarını sağlayınız.

Güçlü Yönler

Bu müze, İslam medeniyetinin insanlığa katkılarını öğrenmede nasıl yardımcı olabilir?

.....
.....
.....
.....
.....

Zayıf Yönler

İslam medeniyetinin insanlığa katkılarını öğrenmede karşılaştığınız ve zayıf olduğunu düşündüğünüz yönler nelerdir?

.....
.....
.....
.....
.....

Fırsatlar

Bu müze gezisi, sizi başka hangi konularda araştırmaya teşvik edebilir?

.....
.....
.....
.....
.....

Zorluklar

Sanal müze gezisinin oluşturabileceği zorlukların neler olabileceğini yazınız.

.....
.....
.....
.....
.....

- Öğrencilere dikkatlerini daha çok çeken eser ya da eserlerin neler olduğunu sorunuz.
- Sanal müze gezisinden sonra öğrencilerin ilgi alanları doğrultusunda bir eseri seçerek **Ek-2**'deki formu doldurmalarını isteyiniz.
- Öğrencilerin belirledikleri bir eseri modellemelerini sağlayınız.
- Öğrencilerden tamamladıkları çalışmayı okulda sergilemelerini ve sergiye gelenlere yaptıkları çalışma hakkında bilgi vermelerini isteyiniz.

3. Adım: Değerlendirme

- Öğrencilerin hazırladıkları modeli değerlendirmek için **Ek-3**'te verilen derecelendirme ölçeği formunu doldurunuz.
- Aşağıda verilen soruları öğrencilere yönelterek çalışmanızı tamamlayınız.
  - İslam medeniyetinin Dünya medeniyetine sağladığı katkı hakkındaki düşüncelerinizi belirtiniz.
  - Günümüz İslam medeniyetinden gelecek kuşaklara kalacak olan miras unsurlarının neler olabileceği hakkındaki düşüncelerinizi belirtiniz.

Ek-1

İSLAM BİLİM VE TEKNOLOJİ TARİHİ MÜZESİ

Günümüz modern biliminin gelişmesine çok önemli katkılarda bulunan 9.yüzyıl ve 16. yüzyıl arası Müslüman bilim insanlarının yapmış olduğu icat, keşif ve çalışmaların sergilendiği Astronomi, Saat&Denizcilik, Savaş Teknolojisi, Tıp, Madencilik, Fizik, Matematik&Geometri, Mimari&Şehircilik, Kimya&Optik, Coğrafya olmak üzere toplam on iki bölümden oluşan müze, Bilim Tarihçisi Prof. Dr. Fuat SEZGİN tarafından hazırlanan konsept ile 24 Mayıs 2008 yılında açılmıştır.

Elli yılı aşkın bir süre araştırmalar yaparak hayatını İslam bilim ve teknoloji tarihini tanıtmaya adayan Prof. Dr. Fuat SEZGİN, orijinal kaynaklar üzerinde yaptığı araştırma ve çalışmalarıyla bilim ve medeniyet tarihindeki gelişmelerin birbirinden kopuk olmadığını, aksine bir bütünlük arz ettiği görüşünü taşır.

Bilim ve teknoloji tarihinin bütün insanlığın ortak mirası olduğu inancı bu müzenin kuruluşunun esasını teşkil etmekte ve müzede sergilenen çalışmalar İslâm Kültür Medeniyeti Medeniyeti'nin bu mirastaki payını göstermeyi amaçlamaktadır. Ayrıca İstanbul İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi, bir taraftan bilimsel eserlerin estetiği ve öğreticiliği, diğer yandan bıraktığı intiba ve kazandırdığı bilgi ile özel bir etkileyici güce sahip olmakla birlikte geçmişteki İslam dünyasının bilimler tarihindeki süreci de eserleri ve belgeleriyle ortaya koyarak bugüne ve geleceğe ışık tutmaktadır. Bilim tarihi açısından ise doğu batı ilim kültürünü birleştiren bir köprü niteliği taşıması bakımından da gelecek kuşaklar için önem teşkil etmektedir.

Müzede sergilenmekte olan toplam 585 adet alet, cihaz ve modellerin büyük kısmı eski el yazma ve yayınlarda betimlenen tarif, çizim ve anlatımlara göre çok küçük bir kısmı ise günümüze ulaşan eserlerin orijinallerine dayanılarak yapılan araştırma ve çalışmaların sonucudur.

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi

(Metin aslına sadık kalınarak alınmıştır.)

Ek-2

Kaynakların/Kanıtların Sorgulanması

İncelediğiniz eserin adını yazınız.	.....
Eserin İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesinde sergilenme nedeni nedir?	.....
Eser birinci elden ya da ikinci elden kaynaklardan/ kanıtlardan hangisine girmektedir? Gerekçesiyle belirtiniz.	.....
Eser hangi coğrafyadadır ve hangi devlete aittir?	.....
Eser hangi döneme aittir?	.....
Eserin ait olduğu döneme sağladığı katkılar nelerdir?	.....
Eserin mevcut durumu hakkında neler söyleyebilirsiniz?	.....
Eserin günümüze aktardığı bilgiler nelerdir?	.....
Eserin yorumlanmasında karşılaşılan zorluklar nelerdir?	.....
Eserle ilgili düşünceleriniz nelerdir?	.....

Ek-3

Derecelendirme Ölçeği

Adı Soyadı:

Sınıf-Numarası:

ÖLÇÜTLER		1	2	3	4	5
1	Seçilen eser doğru bir şekilde modellenmiştir.					
2	Model, eserin temel özelliklerini ve detaylarını yansıtmaktadır.					
3	Modelin estetik görünümü başarılıdır.					
4	Model, dikkatli ve özenli bir şekilde hazırlanmıştır.					
5	Model, uygun malzemeler kullanılarak yapılmıştır.					
6	Model zamanında hazırlanıp sergilenmiştir.					
7	Model, eserin anlamını veya işlevini doğru bir şekilde ifade etmektedir.					
8	Öğrenci, modelin neyi temsil ettiğini ve nasıl yapıldığını etkili bir şekilde açıklayabilmiştir.					
9	Model, eserin insanlığa katkılarını vurgulayan unsurlar barındırmaktadır.					
10	Model, sergiye gelenler için bilgilendirici bir açıklama ile sunulmuştur.					
	Toplam Puan					

! 100 puan üzerinden hesaplamak için [ölçek puanı x2] formülünü kullanınız.

Öğretmenin gezi yazısıyla ilgili görüşleri:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

KAYNAKÇA

- De Bono, E. (2018). Düşün! Çok geç olmadan,(Çev. Deniz Hüsrev). İstanbul: Epsilon Yayınevi.
- Drompp, M. R. (2002). Erken Dönemlerden Moğol İstilasına Yenisey Kırgızları, Türkler Ansiklopedisi Cilt 2 içinde. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Gökçen, S. (2019)."Milli Mücadele Döneminde Pontus Örgütü ve Faaliyetleri", Pontus Meselesi, Olaylar, Algılar ve Gerçekler, Trabzon:Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları.
- Okur, M- Emir O.(2019). "Doğu Karadeniz Üzerinde Pontus Rum İddialarına Yönelik Amerikan Ermeni Komitesi'nin Bir Bildirisi ve İlmî Tenkidi", Pontus Meselesi, Olaylar, Algılar ve Gerçekler.Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları.
- Roux, J. P. (2015). Türklerin tarihi: Pasifik'ten Akdeniz'e 2000 yıl. (Çev. Aykut Kazancıgil-Lale Arslan Özcan). İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Şenol, H. F. (2009). İbn Haldun'da Tarih ve Umran Sorunu. (Doktora tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Zeydan, C. (2012). İslam Uygarlıkları Tarihi Cilt 1.(Çev. Nejdet Gök). İstanbul:İletişim Yayınları.

Kaynakça atıf sistemi, "APA 6 Yazım Kuralları ve Kaynak Gösterme" biçimine göre düzenlenmiştir.

Görsel, genel ağ ve e-içerik kaynakçasına karekoddan ulaşabilirsiniz.

TÜRKİYE'NİN MÜLKİ İDARE BÖLÜMLERİ İLE KARA VE DENİZ KOMŞULARI HARİTASI
BAŞKENT
Ankara
İL MERKEZİ
Elâzığ
GÖL
ÜLKE SINIRI
ÖZERK BÖLGE SINIRI
AKARSU
0 50 100 200 300 400 km
Harita Genel Müdürlüğü tarafından üretilmiştir.
ROMANYA
UKRAYNA
RUSYA FEDERASYONU
HAZAR DENİZİ
BULGARİSTAN
YUNANİSTAN
GÜRCİSTAN
ERMENİSTAN
AZERBAYCAN
İRAN
SURİYE
IRAK
LİBYA
MISIR
İSRAİL
KARADENİZ
AKDENİZ
EGE DENİZİ
MARMARA DENİZİ
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ
Bükreş
Sofya
Edirne
Kırklareli
Tekirdağ
İstanbul
Kocaeli
Yalova
Sakarya
Düzce
Bolu
Bartın
Zonguldak
Karabük
Kastamonu
Sinop
Samsun
Amasya
Çankırı
Çorum
Tokat
Ordu
Giresun
Trabzon
Rize
Artvin
Ardahan
Kars
Erivan
Tiflis
Iğdır
Ağrı
Erzurum
Gümüşhane
Bayburt
Erzincan
Tunceli
Bingöl
Muş
Van
Bitlis
Siirt
Batman
Hakkâri
Şırnak
Mardin
Diyarbakır
Elâzığ
Malatya
Adıyaman
Şanlıurfa
Gaziantep
Kilis
Osmaniye
Adana
Kahramanmaraş
Kayseri
Yozgat
Sivas
Kırıkkale
Kırşehir
Ankara
Eskişehir
Bilecik
Bursa
Çanakkale
Balıkesir
Kütahya
Afyonkarahisar
Uşak
Manisa
İzmir
Aydın
Denizli
Isparta
Burdur
Muğla
Antalya
Konya
Karaman
Mersin
Niğde
Aksaray
Nevşehir
Tuz Gölü
Gökçeada
Bozcaada
Atina
Beyrut
Şam
Bağdat
Tel Aviv
FİLİSTİN Batı Şeria
FİLİSTİN Gazze Şeridi
Doğu Kudüs
Lefkoşa
Erenköy
Tuna N.
Meriç N.
Balarçay N.
Gediz N.
Küçük Menderes N.
Büyük Menderes N.
Sakarya N.
Kızılırmak N.
Yeşilırmak N.
Çoruh N.
Kura N.
Aras N.
Fırat N.
Van Gölü
Urumiye Gölü
Dicle N.
Ceyhan N.
Seyhan N.
Göksu N.
Asi N.
Süveyş K.
Nil N.
25°D
30°D
35°D
40°D
45°D
50°D
40°K
35°K

TÜRK DÜNYASI HARİTASI
Bağımsız Türk Devletleri
Türk Cumhuriyetleri, Türk Bölgeleri
Türk Toplulukları
0 250 500 1.000 1.500 2.000 km
TÜRK CUMHURİYETLERİ, TÜRK BÖLGELERİ
1 GAGAVUZ YERİ
2 KARAÇAY-ÇERKESYA
3 KABARDİN-BALKARYA C.
4 DAĞISTAN C.
5 ÇUVAŞİSTAN C.
6 TATARİSTAN C.
7 BAŞKURT C.
8 KARAKALPAKİSTAN C.
9 ALTAY C.
10 HAKASYA C.
TÜRK TOPLULUKLARI
a Avrupa'daki Türkler
b Kosova Türkleri
c Yunanistan Türkleri
ç Bulgaristan Türkleri
d Romanya Türkleri
e Suriye Türkmenleri
f Irak Türkmenleri
g İran Türkleri
h Afganistan Türkmenleri
ı Pakistan Türkmenleri
i Hindistan Türkmenleri
j Çin H. C. Türkleri
k Moğolistan Türkleri
l Rusya Federasyonu Türkleri
ÜLKE KISALTMALARI
ARNAVUTLUK ARN
BELÇİKA BEL
BOSNA - HERSEK BH
GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ GKRY
HIRVATİSTAN HRV
İSVİÇRE İSV
KARADAĞ KRD
KOSOVA KSV
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ KKTC
KUZEY MAKEDONYA KMKD
LİHTENŞTAYN LİH
SIRBİSTAN SRB
RUSYA FEDERASYONU
KAZAKİSTAN
TÜRKİYE
ÖZBEKİSTAN
TÜRKMENİSTAN
KIRGIZİSTAN
TACİKİSTAN
AZERBAYCAN
SAHA (YAKUT) C.
TUVA C.
SİNCAN UYGUR ÖZERK BÖLGESİ
MOĞOLİSTAN
ÇİN HALK CUMHURİYETİ
HİNDİSTAN
PAKİSTAN
AFGANİSTAN
İRAN
IRAK
SURİYE
SUUDİ ARABİSTAN
Akdeniz
Karadeniz
Hazar Denizi
Barents Denizi
Kara Denizi
Norveç Denizi
Ohotsk Denizi
Bering Denizi
Umman Denizi
Kızıldeniz